

СРПСКИ НАРОД

НЕДОНОШЧЕ

УНИВЕРЗИТЕТ

После толико времена и толиких порођајних мука угледала је најзад свет и нова «југословенска влада» у Лондону. Родило се недоношче. Ништа се друго није ни могло очекивати. Наш народ добро каже: «где су многе бабице, ту су деца...»

Порађање је трајало скоро два месеца. Черчил и Стаљин били су главне бабице. Морало се прибећи и хирургији. Још пре појаве новорођенчета, детету се морао пупак одрезати. По налогу Тита, Шубашић је поставио Краљу Петру као први услов — да Дража Михајловић не сме ући у нову владу.

У мају месецу Рајтер је тврдио, с обзиром на разноврсне личне и начелне тешкоће, да се уопште неће образовати никаква нова влада, него ће се «у име Краљевског именувати триумвират — Симовић, Шубашић, Цанкар.

Сва тројица су већ илито добро познати због својих симпатија према Титу и његовим захтевима да он буде стварни вођ југословенске државне идеје.

Зашто је сад Симовић испао из комбинације? Очеvidно, не ради тога да се он сам не би лично компромитовао, него да се његовом личношћу сама комбинација не би компромитовала. Историја ће и ту занимљиву тачку расветлити. Али већ сад се може назрети прљаво позадине те жалосне политичке комедије...

Ко је пронашао Шубашића?

Черчил није познавао бившег Хрватског бана, др. Ивана Шубашића. Он је још мање могао знати за његове нарочите способности у улози југословенског «црнаца», коју сад одиграва у односима са својим земљаком Титом онско као за време намесништва, на трлним позоришним даскама између Загреба и Београда.

Према томе, Черчилу није ни могло пасти на ум да енглеска влада може искористити Шубашића који треба да је ослободи њених југословенских тешкоћа према Стаљину и у исто време, бацањем прашине у очи Србима, да бар формално изгледа незграпне и најгрубљим стаљинским тежњама задахнуте подвиге «маршала» Тита.

Онај коме је у Лондону пала на ум комбинација са Шубашићем није обавио ни српски ни југословенски посао, па ма колико га камуфлирао санкцијом Краљевом. Српски народ није нимало изненађен том санкцијом која у његовим очима има вредност ординарног фалсификата.

И у овом последњем чину југословенске трагикомедије, који се сад одиграо у Лондону, сценарио је исти као и у првом који се одиграо 1941 у Београду. Главни редитељ је увек један исти. Он је добро познавао своје глумце — Симовића и Шубашића — у театралној улози «црнаца».

У оба случаја, у Лондону су са задовољством поздравили искомбиновани сценарио главног редитеља. У оба чина, радња се изводи у име Краља Петра а ради спаса владоца и државе. Као интер-

мецо између чинова, редитељ је уметнуо Краљеву женидбу, али се вероватно и сам изненадио кад је сазнао за кумовски свадбени дар од осамнаестог маја.

Како је да је, комбинација са Шубашићем није колико Титова и Стаљинова победа, колико отворена манифестација безобзирног притиска енглеске владе на Краља Петра.

Осамнаестог маја било је најстрашније бомбардовање Београда од стране Англоамериканаца. Тога дана у вече Краљ Петар је примио оставку Пурићеве владе и поверио мандат за састав нове «југословенске владе» Шубашићу који се тада налазио у америчким Сједињеним Државама где је водио пропаганду против Пурићеве владе а у корист свога зетља Јосипа Броза-Тита.

У то исто време пада и нарочита посета енглеског министра спољних послова, Идна, Москва. Требало је уверити Стаљина да ће се, комбинацијом Шубашића, енглеска влада ослободити хроничних криза југословенске емигрант-

Написао
Др. М. СПАЈАКОВИЋ

ске владе а Титова акција у Хрватској и на Балкану успешније наставити.

Последња «југословенска влада» у егзилу била је влада Божицара Пурића. Каква је да је, она је била састављена не само у име Краља Петра него и по његовој слободној вољи. Влада коју је сад саставио Шубашић од шест министара, од којих двојица претстављају Тита, у ствари је «посмртна влада» већ одавно сахрањене и иструлеле Југославије. Она је само по именима својих чланова успомена — управо, карикатура од усломне — на некадашњу српско-хрватско-словеначку државну заједницу. Сумњиво је да је она састављена у име Краља Петра, али је несумњиво да она није постала по његовој слободној вољи. Несумњиво је да нико од српских политичара није хтео до пристане

на сарадњу са Титом. Очеvidно је да је Шубашић саставио своју владу у споразуму са Титом а не у споразуму са Краљем Петром.

Та «посмртна влада» је творевина Черчила и Стаљина. Она је оруђе сковано за извођење њиховог програма. Циљеви те владе нису ни национални ни југословенски, него су искључиво болшевички и совјетски. Шубашићева влада је на првом месту уперена против Срба и Србије. У њој Тито заповеда, а Шубашић извршује.

Сва брига енглеске владе од почетка рата своди се на то да се извлочи како може из сплета ратних и политичких криза у којима се стално налази. Очеvidно, Черчилу је данас тешко и претешко што не може да заштити енглески простор од дејства новог немачког оружја и да задовољи Лондонце на онако исто јевтин начин као што задовољава Совјете.

Са енглеске стране све се чини да се разголићавање Черчиловог повлађивања Стаљинским плановима о болшевизацији Европе претстави као тактика немачке пропаганде. Међутим, Срби данас добро знају из властитог искуства

шта и коме од великих народа греба веровати.

Срби нису, на пример, заборавили сва она зла која им је Бадолова Италија учинила. Нарочито, кад је у питању Тито и ширење комунизма у појединим балканским областима, Срби врло добро знају колико су поједини народи и њихови вођи за то одговорни. За свој успон Тито много мање дугује својим личним способностима него свесним или несвесним погрешкама других.

У једном од својих говора преко радија, Черчил је пролетос, говорећи о Титу као пријатељу и савезнику, рекао да енглеска влада помаже у Југославији све оне елементе који се боре против Немца, али да се на жалост Срби боре само против болшевика и комунизма. Он је у својој души морао бити захвалан свима онима који су, у свом политичком слепилу, ишли само на руку плановима Јосипа Броза Тита, допуштајући ону бесомучну хајку која се у једно време са свих страна била дигла против Срба.

Поред све горке ироније садашњих збивања, српски народ зна да разликује општи китерес од посебног, заједничког судбинског истрајност од пролазне ђудливости тренутних расположења и потреба. Данас је сваки Србин свестан комунистичке опасности не само за будућност своје земље него и целог Балкана. Србима није потребна опомена ни са које стране, ни о злочиначким намерама Совјета ни о њиховим енглеско-америчким саучесницима.

У осталом, и према тврђењу самих енглеских листова као Дејли Хералд и Дејли Мела, постоји докуменат о споразуму грчких и бугарских болшевика за оснивање једне федерације совјетских балканских република, која би обухватила Грчку, Бугарску, Македонију и Југославију; а поред њих «Истанбул и Дарданели образовале једну аутономну републику под контролом Совјетске Уније».

На Турцима је да оцене колико је тачно ово тврђење, јер алузија на «независну Дарданелску републику» могла би се тумачити као одавање полазне тачке за практично извођење Совјетског програма према Турској.

За нас је јасно зашто су Англоамериканци напустили Краља Петра и пријучили сву помоћ Стаљинском експоненту Титу који је последњих месеца чинио усиљене али узалудне покушаје да продере у југозападну Србију и преко ње у срце Балкана. Можда таква политика није нимало у интересу Велике Британије, али потпуно одговара циљевима које су Рузвелт и Стаљин себи поставили у овом рату. Черчил је данас св у њиховим рукама, и кад би сад и хтео он се више не би могао ишчупати. Енглеска се претворила у обичну војничку базу за америчке ратне операције.

Рузвелт сања о «америчком златном веку». И ради тога он уступа Стаљину целу Европу и западну Азију, а за себе задржава остале делове света. У очима америчко-јеврејске плутократије само је такав рат рентабилан.

СОВЈЕТИ И ЕНГЛЕСКА КОЖЦЕПЦИЈА ЕВРОПЕ

Рузвелт је године 1940 поново изабран, јер је народу Сједињених америчких држава обећао да ниједан амерички војник неће бити послан на икакво ратиште ван Америке. Овај пут он поставља своју кандидатуру са паролем да може да пружи свету мир. Заиста, ко пажљиво проучи његов програм будућег мира, тај неће наћи никакву солидну базу за један мир. Напротив, он уверава да нема «никаквог и за увек делувјућег сретства за спречавање рата». То је утолико тачно, уколико су уговори као закони само онда нешто више него кратокрајно решење неприлика, када ти уговори не намећу силу и стварају једно подношљиво стање које како се показало, енглеско-амерички последератни планови не предвиђају. Париски диктат од 1919 најбоље показује чему води један неправедан мир.

Рузвелтов пројект базира се, упркос горком искуству, на претпоставци, да једна временска констелација неколико великих сила даје јемство да се може одржати једно противприродно насиље над другим народима. Теорија, да ће четири савезничке силе увек и свуда имати истоветне и заједничке интересе, данас је алфа и омега свих планова Лондоца и Вашингтона. Ова претпоставка се већ данас, усред рата, показала погрешном зашта нам је најбољи доказ пропаст Атлантске карте.

Ствар је, дакле, у противречности између планова и стварности, која се може пребродити само новим илузијама. Ту долази пре свега илузија да се Совјетска унија одрекла своје светско-револуционарне тенденције као и да ће она после овог рата бити тако ослабљена да ће јој бити

ти потребна помоћ њених данашњих савезника и да ће она дозволити да буде увучена у систем сталне сарадње за зеленим столом једног новог савеза народа да ма какве природе он био.

Када се Стаљин у Техерану трудио да увери Рузвелта у такве совјетске намере, то је одговарало само бескрупулозној болшевичкој тактици. Али, у међувремену се испоставило да чињенице говоре сасвим другачије. Срж московске и техранске конференције била је утврђивање принципа, да ће три тамо заступљене велике силе заједнички решавати сва питања која се појаве. Они су се изричито одрекле једне врсте демаркационе линије која би Европу поделила у две утицајне зоне.

Из овога би морало следити да би Москва требало свуда да ради у споразуму са својим савезницима. У стварности се показало да је Кремљ, истина у границама такозване «зоне сигурности» у подручју које је Черчил спремамо за «кордон санитет», поступио самовољно и у свим случајевима (Пољска, Балтичке земље, Балкан) присилио Енглеску и Сједињене америчке државе на отступање. Тако је Стаљин узео на себе пуно право на одлучивање тамо где су Американци и Енглези имали првенствене интересе.

То се показало и у Барију и Алжиру по довољно самосталном ставу Совјета и доказало се да Москва не само у Средоземном мору него и у «ослобођеној Француској» жели да сама одлучује. То је истовремено био и одговор на говор премијера Јужноафричке уније Смата, који је захтевао западну Европу за Атлантски блок.

Написао
Др ВИЛХЕЛМ НОПЕН

Укратко: Совјети не одобравају својим ратним савезницима нарочита права ни на западну Европу, већ раде одлучно на остварењу свога ратног циља, болшевизирање европског континента а преко тога ка стварању једне светске болшевичке државе.

Наравно, овде се ради само о жељама. Када би савезницима успело да победо Немачку, то нимало не значи да би они били у стању да онда задрже Совјете у њиховом надирању ка Западу. Било би наивно веровати да би се Совјети могли задржати каквим демаркационим линијама и протестима.

Сетимо се у вези са овим шпанске предигре за други светски рат. Москва је 1936 распририла шпански грађански рат да би себи потчинио ову земљу. Доласком генерала Франка, кога су помагале Немачка и Италија, париран је болшевички напад у овом делу Европе. Тиме је и талашња Француска избегла опасности да пође истим путем који је Кремљ спремио Шпанији.

Гласови који се данас чују у Лондону, којима се наговештава активна енглеска политика у Европи, политиком реалистичнијом него сањарења о диктатури четири силе над земаљском куглом, нису ништа друго него стара британска тактика осигуравања на све стране. Уствари ови енглески планови немају никакве реалне подлоге нити будућност. Центар Европе је Немачка и немачки народ, и ко мисли да овај центар уништи онда претставља само смешну фигуру.

Гледајући с копна Енглеска је само једно периферно острво које неће никада располагати у словима који су потребни за вођење европског континента.

ШЕЈЛОК НА ПОСЛУ

Турски журналист Јалчин о-помине да се не ствара неправедан мир, јер такав мир опет не би био никакав мир. То су речи рачуна. Али памет није врлина Јевреја у тренутцима када је обузет мржњом. Политику коалиције спроводе Јевреји обузети мржњом. Те зато њихове послератне намере имају свега осим једнога: жеље за праведношћу.

Као нов доказ тога да се у логору коалиције стварају пројекти неправедног мира, треба да сагледамо садашњу конференцију у Нју-Хемпшајру где су расправљали питање послератне валутне политике. Сама чињеница да су неутралне земље одбиле да учествују на тој конференцији доказују да циљ тог саветовања није стварање мира после рата, већ наставак рата после склапања мира. Настављање рата у истом смислу као што је било учињено после склапања Версаљског мира: финансијски притисак против бившег непријатеља.

Али овога пута постоји нешто чега није било после Версаља. Овога пута један од чланова коалиције би желео у случају победе над Тројним Пактом да финансијски доминира не само над бившим непријатељем, него и над својим ратним пријатељем.

Амерички предлог да се створи централна светска банка и предлог да се створи једна валутна вредност, која би била оснoв свих светских финансијских обрачунавања, значи потпуно господство Америке на светском финансијском попришту. Зато што та банка и та валута имале би као основ амерички трезор злата, који претставља скоро целу количину светског злата.

Енглези се већ буне против тога и чак оспоравају потребу да се новац наплаћа на златну резерву. Интересантно је како, под притиском догађаја, Енглеца прихвата националсоцијалистичке напоре. Чак и у погледу финансије Енглец већ мисли, као националсоцијалиста: злато не претставља реалну вредност.

Али амерички Шејлок неће да попусти. Он је толико жедан добити да не може сада да заборава ни на оне дугове из светскога рата које је живот одавно прецртао. Приликом скорашњег боравка де Гола у Вашингтону испољило се да Американци желе да задрже француска острва у западном Атлантику као накнаду за дугове Француске из светског рата.

Понашање Рузвелта према де Голу очигледно доказује да је амерички империјализам добио све већи апетит. Сада америчка држава отворено циља на то да узме Француској њено колонијално царство. Никакав споразум између Рузвелта и де Гола није могао да буде постигнут, и то зато што де Гол не сме да прихвати тешке услове Рузвелта.

Осим де Гола доживео је велико разочарење и Николајички. Он је добио од Рузвелта извесно обећање у погледу будућности Пољске. Али та обећања још нису престала да звуче у Николајичковим ушима, када је већ Москва одговорила без икакве двосмислености: московски лист „Пољна Пољска“ изјавио је да ће Москва сама без ичије помоћи или сугестије образовати будућу пољску владу.

И, наравно, та ће се влада саставити искључиво од чланова такзваног пољског националног одбора, који је створен у Москви од пољских и Јеврејских комуниста. Ово је још један фалантан доказ непостојања за јединичке политичке коалиције. Напротив, постоји толико политика колико има чланова коалиције.

Изузетно у овом тренутку има мање политика него чланова коалиције. Зато има мање, што Британија нема сама политике. Она сада има само једну бригу — „V-1“.

Черчиллов говор посвећен овом новом оружју је дао слику стања у Јужној Енглеској која је много страшнија неголи слике које црта немачка штампа. У Лондону се створила таква нервоза да није ни чудо што Енглеца не може сада да мисли ни на какву већу спољно-политичку акцију. И зато се сада потпуно тачно види да је Британска империја вођена у овом рату од стране САД.

То увиђају и Енглези, и зато се код њих ствара све више присталица једне промене целокупне политике. Није ни чудо што је ових дана један велики енглески лист напао Черчила и прогласио катастрофалан крај његове политичке каријере.

МЕС.

БИТКЕ МАТЕРИЈАЛА

Источни фронт састоји се сада од три дела. На јужном делу је сад најважнији сектор област Лавова и Ковеља, где се разбијају таласи непријатеља. На северном сектору је најважнији део област Полоцка и Пекова, где такође Совјетима није успело да напредују.

Средњи део Источног фронта је у покрету. Совјети надиру и мајући пред собом два циља: Средња Висла и обала Балтичког мора.

Једна офанзива таквих димензија као што је садашња не може да буде заустављена првим противмерама. Потребно је извесно време да би се створила ситуација у којој ће се осетити обим немачких противмера. У сваком случају Совјети морају да рачунају са немачком реакцијом на њихове почетне успехе. Треба очекивати да ће се борба постепено прет-

ворити у борбу материјала. А у борби материјала никад још у овом рату нико није могао да надмаши немачку војску.

Ово се нарочито очигледно испољило у тешким биткама материјала на нормандском фронту. Концентрацијом огромних снага Енглезима и Американцима успева понекад да изврше мали продор; али затим немачки контра-ударац в.споставља првобитан фронт. Тако, на пример, село Ла Хе ди Пви мења већ по пети пут свог господара. Американци су већ двапут заузимали село и двапут су били избачени.

У неким борбама као што је на пример код Кана, Енглези су морали концентрисати такве снаге да је уопште тешко замислити ту кондензацију дивизија. Али, поред свега тога, Немци задржавају непријатеља на његовим полазним положајима. У последњој битци код Кана,

где су Енглези са снагом од 12 дивизија журшали на фронту од 3 километара, успело је нападачу да напредује свега 800 метара, и то само на фронту широком 2 километара.

А на оном сектору рата, где се бије битка материјала, без такве кондензације (говоримо о Италији), немачке заштитнице имају сталних одбранбених успеха у борби против многогоструко надмоћнијег непријатеља.

Битке материјала јесу битке гвожђа. Али у исто време то су битке духа. Што више гвожђа, тим више треба духа. Немачка војска има духа, као што нема ниједна друга и зато она употребљава гвожђе са највећим успехом.

Американци су се много преварили када су мислили да је савремени рат само математика и техника. Изнад математике стоји оперативска идеја. Изнад технике стоји борбени дух. И у домену стратешких идеја, и у домену борбеног духа Немци су ненадмашни, и зато ће они потући америчку војску и њену помоћну војску, британску, на француском и италијанском ратишту. Исто тако ће они потући и совјетску војску, јер оперативске идеје и борбени дух Немца су на већем нивоу него код Совјета.

Исто се може казати и за рат на Пацифику. И тамо је јапански борбени дух и јапанска тактика боља од америчке. Американци не могу да одоле Јапану ни техником, ни математиком. А још мање то могу да учине Кинези.

Чунгкиншка Кина нема ни технике, ни оперативских идеја. Она се сада налази у стању агоније, и то се види по целом развоју јапанске офанзиве у јужном делу Кине. Та офанзива погађа не само Кинезе, већ и Американце, јер одузима њима све те гонне базе за авијацију, које је амерички генерал Stilwell припремио у чунгкиншкој Кини.

У битци материјала може бити тренутак, када материјал постиже извесан успех. Али затим опет водећа улога попада духу, и дух добија победу. Победа духа је несумњива. То јест несумњива је победа Тројног Пакта.

М. Војновић

ТЕШКЕ ОПТУЖБЕ ПРОТИВУ АНГЛО-АМЕРИЧКИХ ВАЗДУШНИХ ТЕРОРИСТА

Два мала детета, из села Жилинци, код Крушевца, тешко повређена од експлозије једне писало-ке бачене од англо-америкаца

НЕПРИЈАТЕЉСКА МАТЕМАТИЧКА СТРАТЕГИЈА ПРЕТРПЕЛА СЛОМ

Војни дописник агенције ДНБ Мартин Халенслебен пише:

Док се битка у Нормандији од западне обале полуострва Котантен до Кана приметно поштрава у погледу интензивности и акције, дотле се из борби у Италији и још више на истоку види да немачка тактика овде очигледно тежи обезбеђењу залиха за борбу на западу.

Ако Немци успеју да својом политиком задржавања на истоку и југу преместе главне тежиште своје снаге на територију Француске, а сви су знаци да ће ово и успети, тада целокупна инвазија долази мање или више у питање и може се рећи да ће противничка математска стратегија претрпети слом са математичком сигурношћу. То је стратегија која верује да ће згњечити противника само помоћу бројне надмоћности. Јер тада не би само број био одлучан фактор, него би се борба руководила оперативном вољом зараћених страна.

На основу немачких мера може се закључити како ће баш густина броја оних који се на њу ослањају да им дође главе. Овај рат ће према томе одлучити на бојном пољу јача оперативна идеја. После употребе потпуно нових врста оружја, као речимо V-1, уз факторе који одлучују битку долазе и потпуно нови, мада још није доказано да ће они имати сличан револуционарни значај за вођење рата као немачка тенковска тактика која је привути употребљена 1940 године. Али ипак оваква претпоставка не лежи ван граница могућег, пошто су Немци у овоме рату непрестано уводили нешто ново и изненадно како у техничком тако и у акционом погледу.

Досадашње борбе на англо-америчком мостобрану показују восталом потпуно јасно да Немци желе само да обезбеде добитак у времену са потпуно одређеном намером. Баш ова појава и чињеница да целокупна њихо-

ва снага још није дошла до изражаја претстављају довољне доказе за тачност овог схватања. У међувремену се совјетска офанзива проширила на област Ковеља, где треба да добије простора у правцу Варшаве ради потпомагања операција на средњем отсеку.

На основу упорне немачке одбране на средњем отсеку, где су Совјети до сада стигли до Вилне, може се претпоставити да ће се они и овде појачати.

Немци предузимају овде своје мере само онолико колико је потребно за вршење такзваних операција покривања. При томе ће њихове конеквенције запамтити многе посматраче. Али оне су једино могуће када се узму у обзир сва ратишта. Досадашњи ток совјетске офанзиве показује да су болшевици исто тако далеко као и на почетку свог великог напада од свога стратеги-

ског циља, који тежи пропасти немачке војске на истоку.

Несумњиво је њихов успех што су у борби стигли до Вилне и у правцу Двинска, али то не мења чињеницу која ће једино бити одлучна. А при томе је све већа цена коју плаћају.

СРПСКИ НАРОД

ГЛАВНИ УРЕДНИК, одговоран за садржину листа: Велибор Јонић.
ВЛАСНИК: Мих. Станковић из Београда.

Уредништво и Администрација Престолонаследников трг Бр. 43у партер (Теразије).
ШТАМПАРИЈА „ЛУЧА“ Краљице Наталије 100. Тел. 21-772.
Тромесечна претплата 48 динара шаље се преко „Пресме“ а. д. Влајковићева 8.

„ТРАЖЕ СЕ ДВА СРБИНА“

Састав нове „Југословенске владе“ др И. Шубашића у највећој мери поучан је за нас Србе. Као на длану можемо јасно ми, Срби, да читамо и да видимо судбину Србије у тој т. зв. „демократској и федеративној Југославији“, о којој говори у својој изјави нови „хрватски премијер“, како назива и др Шубашића лондонски Рајгер у својим извештајима.

У његовој Југославији по рецепту „маршала“ Тита постоје пуно народа: има ту поред осталих и Санџаклија и Лична, али изгледа да не постоје Срби из Србије.

Јер, ето, у тој „Југословенској влади“ сви су ти народи претстављени, али Србија није. Зато се морамо питати је ли по среди омашка, случајност или резултат једне већ утврђене политике?

Оваквим својим саставом без Срба и Србије, Шубашићева влада показује да су најзад Срби емигранти у Лондону увидели да Лондон води политику противу српских интереса и да у будућој Југославији како је кроје Черчил и Идн Срби ће бити распарчани у неколико јединица, а други ће имати водећу улогу. То је уствари Југославија, какву је Јосип Броз Тито објавио и у којој ће српска већина бити озбиљно у неколико федеративних јединица.

Зато је и криза толико дуго трајала, јер нико од српских политичара нити српских чиновника, који су се затекли у иностранству, није хтео да се прими макаквог положаја у влади др Шубашића.

И за сваког политичког буржасца јасно је било да је анти-српство главно обележје владе др Шубашића последњег бана хрватског који се већ одавно ставио у службу Москве и извршује наређења „маршала“ Тита.

Она два јадна Србина која се налазе у влади др Шубашића, ако нешто претстављају, то је свој ужи крај. Излапели старац Сретен Вукосављевић треба да претставља Санџак, а недорасли Савица Косановић Лику, али по својим идејама и политичкој акцији, иако српског порекла, они својим присуством у влади Шубашића само појачавају њен антисрпски карактер.

Сретен Вукосављевић који је по професији учитељ и политички спекулант, а никакав професор Универзитета, и Савица Косановић који је неким чудом играо политичку улогу у бившој Југославији, као чланови самосталне демократске странке били су оснивачи и вође „пречанског фронта“, који је водио бесомучну борбу противу Србије.

Савица Косановић у друштву са др Шубашићем, док је српски народ подносио исусовске патње, настао је своју гадну антисрпску пропаганду у Америци. Сретен Вукосављевић, мислећи да је дошао његов час да у мутној води задовољи своје амбиције потпуно се приближио „партизанима“ и постао је претседник „партизанске“ покрајинске владе у Санџаку.

Као што се види из ових кратких биографских података ове двојице Срба, њихове главне квалификације за улазак у владу др Шубашића биле су њихово антисрпство и њихова верна служба „маршалу“ Титу.

УЛОГА СРБИЈЕ У БУДУЋНОСТИ

Од свију земаља на Балканском простору Србија је дала најмање присталица комунистичкој идеји и бораца за бољшевичке експерименте. То се објашњава тиме јер смо ми земља ситног поседника, који је присиљен везан за свој комад земље. Он је са земљом срастао и одрастао и тешко га је одвојити од ње, а његов заклету непријатељ је онај који покуша да му је одузме. Таква земљорадник никад се неће одрећи свога поседла и свога газдинства ради идеје колективизације и сеоских колхоза.

Зато ова комунистичка вршљања у српском простору нису српског порекла, јер српски земљорадник је највећи противник комунизма и бољшевизма.

Србија је благословена земља, пуна је као кошница и народ је вредан. Али све то није рационално искоришћено и државна политика вођена је кроз погрешно. Ми смо на пример запоставили природне потрошаче наших производа, тражећи далеко од нас тржишта из политичких разлога.

Бивша Југославија за време свога животарења није никад била слободна и независна земља. Она је споља имала све атрибуте једне слободне и независне државе, али у ствари она је претстављала за упућене земљиште туђих утицаја. Изнутра разривена ситним племенским расправама и партиском политиком, она за двадесет година свога вегетирања није могла да се среди ни политички ни економски.

Под таквим околностима држава није могла са успехом да решава важне унутрашње проблеме, а најмање да преориентује своју привреду како су то прилике захтевале. Заосталост у пољопривреди била је толика да и поред свих природних богатстава, ми смо преживљавали најтежу економску кризу. Наш земљорадник доживео је крах и толика се је задужио да је држава морала интервенисати да би га спасла од сигурне пропасти.

Политика не може и не сме мењати природан пут у размени добара. Па ипак то се догодило у бившој Југославији било по диктату са стране или из потреба унутрашње политике. Средњо-дунавски и Балкански простор допуњују се, јер су упућени један на другога. У тој природној заједници интереса оба простора треба тражити кључ за политичка решења у односима свих држава у њима.

Бивша Југославија покушала је да се заштити помоћу разних пактова и савеза, али у томе није успела, јер у тим заједницама нису били и они народи, чији су се интереси саглашавали са њом. Због тога је наступило узајамно неповерење, које се доцније претворило и у отворена непријатељства.

Такво стање ствари наметнуће нам после рата извесне обавезе.

Ако би све остало по старом, онда се сасвим сигурно може тврдити да је овај светски рат продужен до пове прилике, када ће се наставити још у јешћој форми него сада.

Али враћање на старо не може бити, хтели ми или не. Сигурност Европе тражи једно ново организовање народа који живе на европском тлу и намеће им извесне обавезе, које ниједан на род не може избећи. Наш ће пут и интерес бити да прихватимо овакво стање и да потражимо додир у заједничким интересима.

Изгледа да „премијер“ Шубашић и његове газде хоће ипак да испрже грешку и да уведу два Србина из Србије. Али тешкоћа је у томе што нико неће да се прими издајничке улоге да ради против свога народа и зато Черчиљу и Идну, Шубашићу и Титу не остаје ништа друго него да објаве оглас:

„Траже се два Србина да буду министри“

В. А.

ма са народима средње-дунавског простора.

С обзиром на ово наше снаге не смеју се лудо трошити, као што је то био случај за ове три године. На данашње прилике мора се трезвено гледати, како би се оспособили да прихватимо сутрашњицу, која треба да нам обезбеди миран и нормалан живот за један дужи период времена, него што је то било после 1918 године.

Ми не смемо више служити туђим интересима, нити се подавати осећањима срца, кад је у питању судбина српског народа. Сви проблеми морају се реално посматрати и за њих тражити практична и корисна решења. Прошлост је мртва, кућа се мора кућити изнова.

За такву ситуацију српски народ треба да је слојан, уједињен и духовно оспособљен, како би могао одговорити улози, која

му је у новом поретку намењена, због свога географског положаја и свога анти-комунистичког става. Народи несложни, разривени унутарњим размирицама, отровани болесним идејама имаће подређене улоге. Ми дубоко верујемо да је наш народ претурдио преко главе најгоре и да брзо корача своје потпуном моралном и духовном оздрављењу.

У последње време имамо пуно дивних примера патриотског рада наших истакнутих националних радника, па зато са извесном ведрином гледамо у будућност. Као да се вратило златно доба српске слоге и великог жртвовања у раду за општу ствар.

И време је за то, јер је лутања било доста и непотребних жртава и сувише. Ми смо веровали у животне сокове здравог српског корена и нисмо се преварили. Србија данас корача на

пути свога коначног оздрављења. Бог нас је опаметио и умудрио. Њему нека је хвала!

Свесни смо и тога да ће бити још црних дана и још жртава. Ако треба још жртава, нека разум надвлада осећања, да жртве не буду узалудне. Ми смо већ много проређени и зато је императив штедња српске крви. Уколико будемо сложнији, уколико ће бити мање жртава и мање потребе за проливањем крви.

Српско небо полако се разведрава и повећавају се могућности да примимо улогу, коју нам време и прилике намећу у овом простору. Ако на том путу истрајемо можемо мирне савести очекивати суд поколења и отворено им рећи: Ми смо своју дужност савесно испунили.

Прегнимо сложно на посао, јер прегаоци и Бог помаже!

Стари ратник

СТЕГНИМО СРЦА

Генерал Недић разговара са пострадалим омладинцима и грађанима приликом последњег терористичког напада на Чукарицу (Фото: Држ. пропаганда)

Не обраћамо се више онима, од којих нам долази зло данашњице. Не апелујемо више на моћне, суграђана. Све се то показало без дејства, јер велики и моћни од којих зависе животи наших осталоше глуви на наше молбе.

Пишемо ове редове за наше мале људе са Чукарице, Михајловца, Бановог Брда, Цареве Ђуприје и Толчидерског брда. Њима, које је англо-амерички бес свирепог погодио, ми се обраћамо. Сем братског саучешћа не можемо им, нажалост, ништа више пружити, јер и сами немамо ништа.

Можда ће данас или сутра нас снаћи, оно што су они већ претрпели. Зато можемо једино да их молимо да стегну срца и угусе бол, да се помоле Богу да им да снаге да издрже сва искушења до бољих дана.

За тешку осуду су варварска дела наших бивших савезника, због којих смо доживели толико несрећа и који нас сада плански уништавају. За осуду су јер нам уништише толике животе невиних грађана и нанеше толике милионе материјалне штете.

За осуду су тим пре, јер смо ми невини и ничим такву освету нисмо заслужили. Ми смо их добрим задужили, они нам злим враћају. Они нас немилосрдно уништавају зато што нећемо у бандитске редове Јосипа Броза, који хоће наше уништење. Морамо их осуђивати, јер према српском народу спроводе тежак терор, док према другима, који су их изневерили, они то не чине.

Ми вам ово говоримо као Срби и браћа, који на коленима молимо се Богу да вас сачува,

кад чујемо хук убиствених англоамеричких бомби изнад ваших домова и глава. Али има и других, који ће вам другојаче говорити. Немојте их слушајти јер то нису ваша браћа већ су изроди свога народа са замраченом савешћу.

Ако вам ко од њих доказује потребу ових варварских бомбардовања, упитајте га је ли му до сада ко од његових блиских погинуо или настрадао? Лако ће се уверити да нико од њихових није настрадао, да су се добро склонили, да су пуни пара и да проводе безбедан живот, и да воде политику језиком а не памету, због чега смо толико настрадали.

Тешко је тешити вас на вашим згариштима и блажити ваш бол за изгубљеним милим и драгим. Али ипак добар је Бог, молит се њему, јер он ником дужан не остаје. Не клоните духом иако су велика искушења, кроз која пролази наш народ.

Не будимо кукавице, већ достојни потомци наших великих предака, који су знали без ропања да подносе најтежа искушења. Радимо своје редовне послове, вршимо своју дужност, руководећи се нашом народном мудрошћу: Свака сила за времена, а невоља редом иде.

Зато, драга браћо, стегните крваво срце, јер то од вас тражи наша Србија.

„С. Н.“

13 ЈУЛИ

Тринаестог јула 1941 године Коминтерна је пустила у погон своју европску пролетерску машину. Авангарда совјетског империјализма добила је од Стаљина преко Димитрова наређење да практично изведе оно за шта су је 25 година теориски припремали „доктори“ свердловског терористичког универзитета. Радио Лондон лаконски је саопштавао у својим емисијама непосредно после наше државне катастрофе: „Југословени, чекајте 14 јули! Тада ће се десити нешто велико!“

Секретар комунистичке партије Југославије Јосип Броз-Тито напустио је Клавац и пожурио се да се још пре тога дана, који се није случајно подударо с даном уласка париских санкилота у Бастиљу, окупа у крви српског народа, што је „велики маршал“ из Кремља благословио доцније својим „крстом“ од српа и чекића и злогласног „питомца“ загребачке полиције унапредно преко ноћ у чин „маршала од Југославије“.

Тринаестог јула 1941 устали су да „бране отаџбину“ они исти који су у југословенским фабрикама за наоружање пунили чауре песком, они исти који су дезертирали из војске и стварали у њој расуло, они исти који су три месеца раније ширили кроз војску паролу, којима позивају војнике да се не боре „за краља и његову буржојску клику“.

Тринаестог јула увече издао је штаб „народно-ослободилачке војске“ у Црној гори свој први коминик, у коме се саопштава да се на стародревним зидинама историског Служа и Чева равнот „гнијезда јуначког“ вије црвена застава. Тај коминик није потписао рука неког од потомака Јола Пилетића или Новака Рамовића, већ се испод њега налази латинском исписано име и презиме јеврејина Моше Пијаде, „команданта“ Црне горе лета године 1941.

Тринаестог јула 1941 године почела је да се извршује над српским народом смртна казна која је изречена у злогласном сремскомитровичком споразуму, који су потписали у робијашкој ћелији Моша Пијаде и један други српски крвопија. Тачке тог споразума претстављају најмонструознију заверу која је икада склапана против Српства и Светосавља.

Тринаести јули 1941 донео је поробљеним Црногорцима још страшније ropство. Ропство једној партији, која је у пракси показала да су њене пароле обична лаж и обмана, партији која обезбдиљује људско биће, одузимајући му душу и Бога и убијајући у њему највише моралне вредности, које су у Црној гори више него игде цењене и којима су Црногорци надокнађивали оскудност свог кршног тла.

Тринаести јули претставља, међутим, у једном другом смислу један светли датум у историји Црне горе. Дан пре тога састао се на Цетињу петровдански сабор, чији је сазивач и спиритус ректор био српски апостага и агент свих непријатеља српске слоге и јединства др Секула Дрљевић. Тога дана прокламована је „слобода“ окупираних Црне горе, а др Дрљевић дао агенцији Стефани свечану изјаву, у којој се између осталог каже: „Црна гора географски припада Балкану, а геополитички Средоземном мору!“... Комунистички агитатори искористили су, наравно, револт црногорског човека према том срамном чину једне пачице својских најамника и манколита, и свој устанак, који у ствари није ништа друго него један беочуг у ланцу светске револуције, назвала борбом за „ослобођење“!

Тринаести јули био је достојан одговор Црногораца својим крви: да ни лепе речи, ни мекана, ни макарони, ни бело брашно не могу раскинути вечну осовину душе, крви, историје и

мучеништва, која веже врх Ловћена, где почива геније српске мисли, с врхом Авале, где леже кости непознатог хероја српског народа.

Тринаести јули био је дан који је морао једном доћи. Обрачуна између комунизма, који је знао противност свега што карактерише душевни и карактерни лик расног Србина, и српског светосавског национализма био је неминован.

Тринаестог јула 1941 чинило нам се да је све изгубљено: и нада на васкрс државе, и мир и народ, и његов историски лик, и његова слава, и његова вера и будућност.

Тринаести јули 1944 године дочекује Црна гора у знаку страшног и крваве трогодишњице, у знаку давидовске борбе против међународних комунистичких хорди, које капом и шаком потпомаже светско јеврејство. Три године жије Црногорци у паклу, који је истовремено једно велико чистиштиште духова. И нама се чини да нигде као у Црној гори није извршено прецизније. Тамо, нема више оних који стоје по средини и намигују на обе стране. Бити неопредељен у Црној гори значи погинути између митраљеских рафала двају фронта који се боре на смрт и живот.

Тринаестог јула 1944 године стоји ново црногорско поколење са својим јуначким командантом Павлом Ђуришићем у братском загрљају са Србијом у светој борби против комунистичке опасности. Национални црногорски борци, у чијим је амблемима и срцима урезано име Петра II, заветовали су се да неће пуштати оружје из руку док год последња комунистичка нога гази њихово свето тле. Уздигнути на орловске висове својих планина, Црногорци још једанпут поручују Титу и његовим бандитима: „И кад нам мушке узмете животе, гробови наши борбиче се с вама!“

Ц. О.

СМРТ НОВИНАРА-ХЕРОЈА

Из новинарских редова нестало је неочекивано и пре времена један необично талентован новинар др Нико Маринковић, дописник „Обнове“ и Државне пропаганде из Берлина, где је већ две године на извору вести о европском збивању са много успеха и угледа претстављао је нашу штампу. Иако је само живео три деценије, он је оставио видљив траг у српском новинарству после националног слома 1941 године.

Он је био међу првима који у својој младости и својој борбености није клонуо, него је из пораз тражио препород и обнову Србије. Тако је и постао један од највреднијих и најспособнијих сарадника „Обнове“, где је својим чланцима, пуним живота и вере у живот и будућност Србије, пратио догађаје и са зрелашћу и мудрошћу просуђивао ситуацију, иако још тако млад.

После је отишао у Берлин да у том европском центру скупља обавештења потребна српској јавности за њену правилну оријентацију у данашњим тешким приликама и да постане један од виђених новинара у том кругу, где су радила најпознатија европска новинарска имена.

„НАШИ СЕ ЗИДОВИ РУШЕ, АЛИ НАША СРЦА СУ НЕСАЛОМЉИВА“...

Берлин, јула

Велики берлински трг... Свуда околу, фасаде кућа, само фасаде, без позадине. Као кулисе. У отворима прозора, без окана, небо... Плаво, чисто пролеће не бо. На тргу, испред једне тезге склепане од ласака, отерао се дуг ред људи и жена. Чекају мирно, стрпљиво, без нервозе, да купе мало — цвећа. И један по један журно одлазе, носећи грану јоргована пуна цвета, као грозд. Журе на посао. Око нас јуре трамваји, људи журно корачају испод ногу, негде у подземљу, потмуло туђи подземна железница. Радни је дан и Берлин ради...

За ову годину, навикао сам да се ничему не чудим. Навикли смо на то сви ми, странци, десетине хиљада странаца који живе у Берлину, почев од радника, па до дипломата. Пролазим сада мирно поред најчуднијих слика и ништа нас више не чуди. Само тако, с времена на време, тргне нас по нека слика — као то куповање цвећа сред рушевина — и онда се опет чудимо не само Берлинцима и Берлину, но и самим себи. Чудимо се, јер онда постајемо свесни да смо се саживели, да смо свој стари менталитет — а заједно с њим своје студије, своје заблуде, своје навике — овде у Немачкој постепено одбацили и да смо, и сами несвесни тога, постали делови једне нове средине и људи једног новог живота.

И сви, који овамо дођу, доживљају то исто. Чуде се прво, па се навикавају и онда се чуде онима који дођу после њих.

Јер, Берлин је, као и цела Немачка восталом, пун контраста. Само, у Берлину се то јаче осећа, јер су сви ти контрасти, ти парадокси често, ту, пред нама, на једном релативно малом простору, поникли у средини у којој живимо. Куповати цвеће на

једном тргу који је окружен рушевинама, није ништа необично, бар не за Берлинца. Он у тим рушевинама и међу њима ради, једе, спава, забавља се, гради, једног, речју живи. Вечерас, кад седне за вечеру, трпезарија у којој једе вероватно неће имати прозора, али то још увек за Берлинца није разлог да не буде и цвећа на столу. Берлинац воли цвеће и животиње и зато свуда има пуно цвећа и лепих расних паса, који су, канда, такође навикли на бомбардовања, јер и они седе мирно у склоништима и подрумима, и не узбуђују се... Чак ни њихова следовања и њихове месечне маркице нису изостале услед бомбардовања, па немају ни разлога да се узбуђују...

За све овде, упркос рушевина, живот тече даље. Уосталом, то некако и нису рушевине, бар не рушевине у уобичајеном смислу те речи. Постоје, у неким квартовима, читаве улице у којима су, од некадашњих кућа, остале само фасаде. За овог који дође из осталих европских градова пострадалих од англо-америчких бомби, те рушевине имају нечег необичног. Рушевина је рушевина, тојест гомила испретураних, издробљених, смрсканих и сагорелих цигаља и греда. Али, берлинске рушевине нису то. Јер, у берлинским рушевинама има — реда.

То није парадокс, већ чињеница. Ту, буквално, има реда. Цигље дуж кућа лепо су сложене, начињене су од њих ограда, са плочника је очишћен малтер и креч, нигде ту нема ни отпадака, ни љубрета.

Све је гурнуто у страну, да би улица остала улица, тојест простор по коме се крећу саобраћајна средства истом оном брзином којом су се кретала и пре бомбардовања, и по коме људи могу да ходају, без опасности да сломију врат. На раскрсницама чак, овде-онде, стоје саобраћајници, и врше мирно и свесно своју дужност.

На рушевинама, на зидовима који су остали читави, или ако њих нема, на некој летви забијеној међу неколико цигаља, картонске или дашчане панкарте са натписима:

„Млекарница на идућем углу“. Једна стрелица допуњује натпис. „Породица Милер преселила се у улицу М... бр. 12/1“

„Зубни лекар др. Шмит ординира од 14 до 18 час. у улици Х... бр. 81. Телефон број...“

Често су ти натписи и хумористични. Тако на пример овај, који сам видео, написан крбедом, на једном парчету зида крај завођеног улаза у — гомилу рушевина:

лим својим животом и својим пицањем Нико Маринковић је међу српским новинарима био најпотпунији претставник овога херојскога, идеолошког новинарства. Он је живео и писао као прави херој, износио смело и отворено своју мисао ради добра отаџбине, не бојећи се ничега, смело ударајући по заблудама и по интересима већине. Он је био пример како елита народа треба да служи само интересима свога народа, а не да преко новинарства прави политичку каријеру служећи интересима плутократа.

Губитак за српско новинарство и за Србију велики је, јер је он имао још много услуга да учини Србији, а нашем новинарству да да још већи и лепши прилог, да га смрт није тако рано отргла из наших другарских редова. Наша жалост за Ником Маринковићем огромна је и никакве речи не могу нас утешити.

М. М.

„Кључ од капије налази се иза треће цигље лево“.

Капије, разуме се, нигде нема. Лево стоји гомила од бар хиљаду-две цигаља и отпадака од цигаља, десно исто тако...

У другој некој улици, неки шаљивчина је откинуо поклопац са кутије познате друштвене игре и прикуцао га на једно дрво, пред неколико срушених зграда. „Човече не љути се!“ — пише крупним, црвеним словима на картону. Пролазници застају, смешкају се, и одлазе даље, за послом.

До бесконачности би се могли наводити овакви примери. Често се, у истој радији, могу видети две: с једне стране, за једном тезгом, продају се ципеле, с друге, за другом, купус, кромпир и салата. Мој бакалин се после једног бомбардовања преселио код касапина и овај је с њим братски поделио своју радњу.

И нико се томе не чуди. Живот тече даље, нормално ако је то могуће, па чак и још боље, кад је то могуће. Јер, Берлинац је од тога направо питање чести. Многе и многе фасаде, иза којих нема ништа сем плавог неба, носиле су велике натписе: „Наши зидови се руше, али наша су срца несаломљива“.

То је одговор Берлина англо-америчким бомбардерима. И цео живот берлинца, одговор је тим бомбардовањима. Ми странци, који смо заједно са Берлинцима преживели многе тешке дане и ноћи, сведоци смо тога.

Видели смо кафане пуне људи и жена, ресторане у којима се добро и јевтино једе, позоришта у којима се скоро не може добити места, слушали опере са најбољим немачким и страним уметничким снагама; варијетете је јевује биоскопи приказују увек нове филмове.

Свет јури улицама, иде својим послом, и као да све те људе само једно нервира: велики сатови, на углу скоро сваке берлинске улице, стоје. Један нема сказајки, другом недостаје цео бројчаник, од трећег је остао само искривљен оквир. А сат је данас Берлинца важнији и потребнији но икада, јер он данас ради више но икада досад. Сви раде...

Хиљаде су остале без крова, али то су хиљаде који су навикли да имају кров над главом, и који се тог крова не одричу. Зато данас, кад прођем берлинским улицама, видим често жене и старце, девојке и дечаке како вредно куцају, поправљају, зидају, лепе, малтеришу...

Тако је Берлин данас постао велика породица; и ми странци постали смо њени чланови, јер нас нико не гура, не одбија, не сматра странцима. Помажу нам, — помажемо им. Чак и они међу нама, који су дошли индиферентни, нерасположени чак, променили су се, саживели. Захватила их је та огромна плина општег другарства и пријатељства, та породична атмосфера Берлина и они данас, — било да се ради о гашењу пожара, о спасавању покућства и намештаја, о помагању пострадалима, — испуњавају тај велики и неписани закон заједнице која се наша да у невољи.

Али зато, оде ли се из Берлина, био то странац или рођени Берлинац, једва се чека повратак у њега. Знамо: свирају тамо сирене често и пречесто, падају бомбе, бумбе се куће, али то је Берлин. Наш Берлин.

Берлин се својим милионима људи, жена и деце, Берлин који је постао фронт, велика престоница у којој се живот одвија увек истим ритмом, па падале бомбе или не, ритмом рада и добре воље, расположења и љубави... Берлин, у коме куца једно једино велико срце, срце Великог Немачког Рајха.

Божидар З. Марковић

СРПСКИ ДОБРОВОЉАЦ

ШТА САДА?

То је питање које сваки свесан добровољац може и мора поставити људима, који се осећају националистима, а нису у нашим редовима, нити уз нас. Напротив, често су били против нас. Целокупан развој догађаја на ратиштима, а нарочито образовање Шубашићева „влада“ у Лондону, указује на то да је и наш простор врло непосредно угрожен од болшевизма као идеологије и од његових бандитских носилаца као инструменталног истребљења српског народа. Шубашићева „влада“ безобзирна је и дрска провокација српства и плански напад на његове основе. То је опредељење за Тита и оправдање његовог нељудског србоистребијског рада, који је опустошио наше најкласичније крајеве. По свом саставу, по интимном уверењу људи који су ушли у ову владу, ово је једна народнофронтска спрега људи без националне свести готових да служе мрачним намерама наших непријатеља.

Ова влада је напад на Србију и на све што је српско. Отсуство претставника политичких партија из Србије треба да послужи као опомена људима на терену, њиховим присталицама, да буду обазриви и, још више, готови да приме борбу са овом „владом“ која се јасно определила за Тита и његове банде. Ови људи нису у могућности, да кажу шта мисле о Шубашићевим владама. Својим ставом одбијања они су јасно рекли, да ова влада нема ништа заједничко са обезбеђењем српских интереса. Али више од тога, њихов став и састав ове владе посведочили су, да смо ми од првог дана до данас били на исправном путу и да смо тачно предвидели развој ствари и њихову позадину.

Питање: шта сада треба да раде сви национални људи, с обзиром на новонастали моменат, тражи хитан и неодложан одговор. Тај одговор произилази из саме стварности као једино природан и једино могућ. То не треба да буде одговор речи, него одговор става и прегнућа. Пред српским народом се оцртава велика борба са последњим носиоцима болшевизма, које данас помажу и Совјети и Енглези. Од те борбе зависи наш национални опстанак и наше могућности у будућности. Варају се они који мисле, да ће та борба бити лака и без жртава. Али баш зато одговор на постављено питање треба да буде повезивање свих националних снага, и то органско, не привремено и политичко, него животно и судбинско. Показало се да је Тито само фасада оних, који су у свој

програм унели неопходност истребљења српског народа и учинили све крупне напоре да Титов рад оправдају у англоамеричким земљама. То су они исти људи који су данас главни стубови такозване емигрантске „влада“ у Лондону.

Када постављају ово питање добровољци га не постављају због себе и због свога става. Наш је став познат и непроменљив. Нама

одговара нашим националним интересима.

Ми продужујемо борбу и позивамо, ко зна по који пут, све националне људе да нас у тој борби потпомогну. Јер за нас су и Тито и Шубашић и Шутеј и Савица Косановић, и Цанкар и Сретен Вукосављевић, једно исто. Комунистички измењари и аргати, који су се изнајмили нашим непријатељима ради нашег уништења.

Са заставом на челу, окићени цвећем, враћају се добровољци из борбе са партизанским бандама

(Фото: Арх. В. от. С.Д.К.)

је потребно, да знамо став и одлуку осталих националних људи па сматрамо, да их треба потсетити на сву збиљу момента и на једино могући пут да се она савлада онако како то највише

Ову „владу“ сматрамо инструментом Черчилове и Стаљинове политике према нама. Она је састављена тако, да не оставља могућност ни каквим илузијама. И то је њена једина добра страна.

Д-р Р. Б.

БОЛШЕВИЗАМ МОРА БИТИ ПОБЕЂЕН

На темељима националне Русије, коју више од четврт века безобзирно уништава, болшевизам је изградио свој поредак, коме је намењена улога базе светске револуције. А остварена светска револуција то је крај наше културе и почетак варварства, које би било грозније од свих ужаса, за које људска историја зна. Исувише много еклатантних примера лажљиве совјетске политике служе нам као доказ за то. Наш народ је један од тих примера. Болшевичка Русија, највећи непријатељ малих народа, хоће да завлада српском земљом и свим балканским земљама. Последњи покушаји који се чине у овом погледу, наиме да се и од Србије створи бастион злочиначко-ђаволског разарања, долазе само као наставак свега онога што се одиграло у свим малим народима, који су се налазили на дохвату незајажљивог комунистичког империјализма.

Међутим, болшевички сатрапи из Москве и њихови извршитељи на Балкану, преварили су се у својој рачуни. Њихова настојања да у своје канџе, потпуно огрезле у крви, зграбе и наш народ, као што су то учинили са Естонијом, Летонијом и Литванијом пре три године, као што то покушавају да учине са нордијским народима, неће им успети. И поред тога, што су нас наши вајни савезници продали и предали комунистичкој аждаји, покушавајући да отпорни и јуначки дух српског народа сломе кукавичким и злочиначким нападима из својих бомбардера на наше незаштићене градове и села, како би нас нагнали да попустимо пред навалама Брозових партизанских банди.

Ми се добро сећамо речи Черчила, које је поводом зимског рата између Совјетске Уније и Финске, упутио

целоме свету, називајући „болшевичко ропство горе од смрти“. Тај исти Черчил, који је 30 маја 1940 године, рекао да је „совјетска влада својим препадом на херојске Финце открила пред целим светом пустошења, која врши болшевизам на супстанци сваке нације, која постане жртвом те смртне духовне и моралне болести“, — не водећи рачуна о оним стотинама хиљада српских глава, које су пале искључиво за енглеске интересе у нашем српском простору, препустио је већ одавно српски народ судбини потпуног уништења и затирања српског имена и српског рода. Вероватно, у знак захвалности.

Међутим, ова болшевичко-плутократска завера над нашим народом, који треба да жртвама својих синова у крви и животима, допринеси једино интересима савезничких ствари, неће више никада моћи да уроди плодом код нас. Српски народ је из свог сопственог искуства упознао болшевизам са његовим мучким убиствима и масовним гробљима и његову владу терора и крви. Данас, ако их је и остало, мало је тих који још верују да „светлост долази са Истока“. За ове три последње године, српском народу је постало јасно све оно што је некада, под утицајем паклене пропаганде, веровао и претпостављао о „пролетерском рају СССР“. Партизанска зверства 1941 године у Србији, ужасна кровпролића над српским живљем, данашње огорчене борбе између српских оружаних снага и јеврејско-комунистичких плаћеника господара СССР, потпуно су отворили очи нашем народу, који добро зна шта га очекује у случају победе болшевизма.

Данас у Србији постоји само један фронт — национални, који се бори свим снагама против другог фронта анационалног, комунистичког, Титовог. Овај фронт ујединила је једна мисао: уништити комунистичку кугу до краја. Ову мисао српском народу дали су његове оружане снаге: српски добровољци, српски стражари и граничари и национални четници, који данас на фронту одбране Српства, уништавају партизанске банде. Ову мисао мора цео српски народ да прихвати и носи спонтано и свесно, јер у њеном остварењу лежи његов спас и његова будућност.

Н. Р.

„ЧУДАН ЈУНАК НА ОВОМЕ СВЕТУ“...

Тешко је замислити једну синову па ипак симпатичну душу, која нас из грубе стварности баца у изживљавање романтичних момената наше прошлости. Кад данас читамо анегдоте о нашим људима из „разнијег“ крајева, ми посматрамо нашу прошлост некаквим другим очима, мање реалним, јер са тим људима тешко да смо у додир долазили, а још мање директно из њихових уста слушали, кроз народну мудрост, речи воље и снаге.

А ето, код нас у нашем батаљону налази се један човек, који нас у многоме потсећа на јунаке Кочићеве и уједно нам приказује колика је воља за животом и вера у сопствену снагу, кад неко верује да се бори за истину. Име му је Петар Грмуша Јунак је он, јер је и поред несреће која га је снашла у ње-

говом завичају узео пушку. — „да се бори у српској униформи против олоша“. Али, није олош за њега само онај део народа што по шумама са метком у потиљак или камом прибавља себи сретства за egzистенцију; за Грмушу Петра, Босанца испод Ђорковаче, олош је сваки онај легални и илегални бескичмењак и млитавко, „без јуначког образа части и поштења“.

Босна је његов завичај. Крај у коме је Петар Мркоњић војевао дао је своје обележје и овом добровољцу. Тамо у брдима је „Грма“, напасајући стоку, проводио своје детињство. Слушао је он приче и песме о јунацима и усхићивао се њима. Та планина где је своје прве дане провео, искоренила је из њега женско срце, млакост и нежност и изградила сировог човека, који и

ако без школе и бонтоњске интелигенције, зна шта хоће, а своју жељу и уверење изражава онако како га је планина научила. Кад би нашега Грму човека први пут слушао рекао би, најблаже речено, да је чудан. Али, он то није.

Навешћемо само два примера: причају његови другови да је неком приликом, при пушкарању, истрао напред с пушкомитраљезом и са апетитом тражио шаржере. Неки му од другова викну:

— Грмо, склони се, не могу од тебе да пуцам. — А Грма, не окречући главу, мирно му одговори:

— А ти, овда, пуцај кроз мене.

(Наставак на 6-ој страни)

ТАКО ЈЕ БИЛО...

Ситуација која је пре рата владала у средњим школама била је више него очајна. Често су наставници слободно, без икакве камуфлаже ширили комунистичку пропаганду. Овде доносимо репортажу једног добровољца, написану према сећању на предатне прилике, које су владале у једној провинцијској средњој школи.

„ДОЛЕ БОГ!“

— Страшна гњаважа!
Овим речима пропрати један петошколац завршетак предавања о народним обичајима, које је одржао један његов разредни друг.

Претседник литерарног удружења устаде и рече:

— Другови, као последњу тачку састанка овог нашег колектива чућете предавање „Сеоба богова“.

Овога пута „другови колектива“ имају част да чују лично свога претседника. У великој учioniци завлада тишина. Петошколац који се онако неповољно изразио о предавању претходника, напреже сву пажњу и поче пажљиво да слуша не желећи да пропусти ни једну реч „друга претседника“.

Протектор литерарног друштва, господин професор четврте групе Хајм, јеврејин по народности, намести се удобније на столицу и упре очи у претседника.

— Док су људи били на ниском ступњу културе и цивилизације, док још „човек није постао дивом“, како каже велики совјетски научник Иљин, — за њега су богови били земаљска бића. Они су живели са људима на земљи и људи су им приносили жртве. Наравно, да је свештенство играло велику улогу у овоме бесрамном понижавању чо века, којим се он примораво да се покораво ономе што уопште не постоји...

Учioniцом прелете жагор одобравања и дивљења.

— Међутим, кад је човек освојио природу и потчинио је својој вољи, увидео је да нигде нема ни трага од многобројних богова којима су их плашили свештеници. Свештеници пак, видећи да им се на тај начин измиче из руку власт преселили су богове на највише планине и брда. Кад је човек доспео и тамо, „отказао“ је невидљивим боговима уопште стан на земљи. Ово је било најопасније угрожавања позиција владајуће класе.

Међутим, свештеници су се опет досетили и преселили богове на небо, радујући се и мислећи да људи никад неће доспети у овај нови стан богова. Међутим, данас људи већ продиру и у васиону, те изгледа да ће ускоро бити крај владавине богова на небу, а у том случају свештенство и владајућа класа треба да се побрину за стан њиховим заштитницима...

Господин професор Хајм задовољно се смешка. Ученици то не примећују, пошто су потпуно занесени предавањем другог претседника.

Двадесет минута друг претседник се труди да „разбије“ фао једној непостојећој“ ства како он каже у наставку свога предавања. Двадесет минута

„другови колектива“ не скидају погледе са његових усана. Двадесет минута титра на уснама господина професора Хајма задовољан осмех.

А на крају господин професор се диже, прилази претседнику и озбиљно му честита на „овоме веома успелом предавању“. После тога неко из дна учioniце викну:

— Живео друг претседник!

Сви прихватише. После тога исти глас:

— Доле Бог!

Овога пута, из свих грла јекну одобравање много јаче од мало-пређашњег.

„ЖИВЕО ДРУГ ЛЕЊИН!“

У целој гимназији тога дана владало је грозничаво расположење. Данас се у градском биоскопу приказује „ремек дело филмске уметности, совјетски филм „Волга, Волга...“

Улазнице су разграбљене. Многи ученици сиромашног стања не могу да набаве улазнице, пошто су цене за овај филм подигнуте.

Међутим, и за њих се неко побринуо. То је господин Хајм, који је купио стотину улазница и дели их најсиромашнијим „напредним“ ученицима.

Чим се у сали угасило светло започео је у првим редовима нејасан жагор. После неколико секунда зачуло се:

— Устајте, бедни, сви на свету...

Ако је у биоскопу био неко од ових бедних, који би требао устати, он је и даље остао седећи. То никоме није сметало. Ово је била увертира за совјетски филм.

За време претставе филма, који кипти отвореним и неукусним пропагандним триковима најјевтиније врсте, чули су се непрестано узвици дивљења. Опште усхићење довело је дотле, да је свако тражио на платну појединости које је гласно саопштавао осталима, и којима су се онда сви „колективно“ дивили.

— Пази ову лађу!

— Погледај, ал' је авион!

— Ух, што је железница!

И овога пута професор Хајм могао је да буде потпуно задовољан, пошто су његови ученици били одушевљени земљом радника и сељака. Све је текло у најбољем реду док нису главни јунаци из филма стигли у Москву. Тамо је један од њих показао осталима споменик „друга Лењина“, на који се по речима једног осмошколца могао комотно спустити авион. Публика, опазивши фигуру „вође револуције“, даде израз своје одушевљења. Сала се заори:

— Живео друг Лењин!

Од овога узвика професору Хајму диже се коса на глави.

„САВЕЗ СА СССР!“

Пошто је сваки грађанин, наравно напредан и поштен, прихватио на ревер капута тробојку са натписом „Бранићемо земљу“, то су ученици решили да прекину ову тактичку партиску кампању. Неко је дао идеју да се иде још један корак даље, то јест да се приреде демонстрације.

У паланци су демонстрације потпуно непозната ствар. За њих

се знало само по причању студентата или из званичног саопштења полиције. Кад се једне вечери појавила у главној улици, на корзоу, гомила ученика и почела да урла комунистичке пароле, грађани су знали да имају част да упознају још једну новину, коју им приказује омладина, без обзира на опасност којој се излаже.

— Тражимо савез са СССР!

— Живео друг Стаљин!

— Живела светска револуција!

Неколико национално свесних грађана отишли су сместа у полицију и саопштили шта се догађа. Међутим, полицајци који су се затекли у општинској згради, казали су:

— Шта се то нас тиче? Главни да не вичу против владе...

— Али ја сам чуо да вичу против Краља...

— То се вама учинило...

За време демонстрација, професор Хајм је посматрао из свога стана цео догађај и осећао се необично задовољан плодовима свога рада.

Н. В.

СЕЋАЊЕ НА ДЕЦЕМБАР 1941 ГОД.

Хладан зимски ветар задњих дана ужасне 1941 године затекао нас је у Лесковцу, где смо очекивали да проведемо наступајуће празнике. Било је то време кад се најмање очекивало да ћемо морати напуштати топлу салу хотела „Плуг“ и журити партизане широм равних и брдима овицењеног лесковачког краја. Чудо би било уопште о неком терену разговарати, кад се читав низ другова спремао да што пријатније проведе Велики Празник. Али оно што за наша схватања изгледа чудно, било је сасвим природно за нашег команданта. Нисмо могли да га разумемо. У нашим очима изгледао је велики нехришћанин, нарочито онога тренутка кад је наредио покрет ка станици. Куда? Зашто? Хоћемо ли да путујемо или негде у околину одлазимо? Постављали смо себи таква питања и љутили се кад неки отпочеше песмом да славе одлазак на терен. А имали смо и разлога да се љутимо. Јер, ето, осуство за Божић је у изгледу, а ми одлазимо на ко зна колико дугачак „поход“. И неким се још пева. Намргођени смо слушали песму и са огорчењем посматрали свога команданта како се удесио за терен. Па још велика хладноћа. Снег прилично нападао, природа врши божићне припреме, а ми се, ето, због „личног“ шефа команданта морамо мрзнати по ге — вагонима.

У ком правцу? Локомотиве се шешу поред нас а ми још не можемо да ухватимо рачун у ком се бар правцу иде. Машиновође се задовољно смешкају. Свакако се нама смеју. Али ништа! Издржаћемо ми и ово. Ено онога малог тамо у шошку вагона са распанутом чокулом где је задовољан па и пева, — зашто и ми не бисмо били такви. Командиру се тамо доле неки јадник вајка како нема мира у вагону, дирају га вели зато, што је једном рекао да је за сликарство потребна и учтивост. Он је сиромаш при давању те своје „изјаве“ мислио да је изрекао неку мудрост, а оно окренуше на лудост па сад мора да трпи. Очигледно је, што се он више кути, смех је све већи. Нађоше му још неке примедбе, тако да је шала и ведро расположење захватило и оног најтуробнијег. У таквом расположењу композиција крете: на наше највеће чуђење у прав-

цу Грделице. Шта ћемо тамо? Успут до прве станице све је прешло у озбиљност, па се и мрак уз то почео хватати.

Прва или друга станица од Лесковца беше Борћево, где композиција истовари свој слабо цењени терет. Велики слабо цењени, зато што се није веровало да ће ова дечурлија ишта успети против добро припремљених за борбу партизана. Неки Бугари као посада на станици са сажалењем су нас гледали да одлазимо у правцу села, где се партизанска владавина већ почињала осећати.

У дубоки снег и сметове упададе су наше ноге на путу за Вучје. Пролазили смо засеок и села, као Чуљеник и Накривањ, а да успут нисмо срели противника. Изнад нашег пута беласала се Кукавица, а мисли летеле ко зна у којим све правцима. Онај ко није ишао на терен, не може да осети толику навалу мисли и маште, као они што ћутке у колони по један иду стално у сусрет новоме. Осећали смо да нам престоји борба, а ипак нисмо били суморни. Једино нас је љутило кад смо морали да идемо у бочне патроле. Богами, то је била „смрт“ за многе. Наравно, касније је било уживање посматрати друге који се муче оним истим мукама на којима смо се ми налазили петнаестак минута раније. Уживање је било гледати утабан пут и задовољна лица смењених патролција што не морају више да се боре са дубоким снегом. Један „дугоња“ упао у јарак пун снега и „изгубио се“.

Још само пола сата до Вучја, где треба наводно да су партизани. То време је прошло у предборбеном расположењу. Међутим, Вучје смо са фабриком заузели а да ни метка није противник опалио. Вејавица тек што је почела, а ми смо се налазили по собама полу порушених фабричних зграда. Били смо прилично и уморни, па је свако мислио само на спавање. Овога пута што смо желели то смо и урадили. Крајњи циљ: Вучје је заузето. Једна патрола покушала је већ у сумраку да пође на Кукавицу, али се морала вратити јер су партизани држали под ватром све прилазе. Нисмо ипак давали никакав значај тој партизанској пушчаји горе на брду, па смо имали разлога да се на-

дамо да Божић нећемо провести у овој пустињи. Зрачак наде нас је обасјао, јер смо сматрали да је задатак извршен. Очекивали смо да нам сутрашњи дан донесе и изненађење: осуство за празнике.

Сутрадан, заиста, доживели смо изненађење. Улицама су фијукали куршуми којима су нас партизани издашно засипали. Неком несретнику, док је изашао до бунара да налије воде у чуртуру, метак му је пробуши. Ми замишљени стојасмо на вратима. Слушали смо музику, за први моменат непријатну: фијук зна. Али и на то привикосмо. Знали смо да нам командант припрема одлагање осуства и доиста нисмо се преварили. „Покрет“ беше реч која је прострујала кроз наше редове, а то је значило треба узети пуну ратну спрему и поћи ка стрмим обронцима Кукавице. Наређено — учињено. Убрзо се колона почела кретати ка непријатељу.

Шта се десило да се десило, углавном по подне око четири

часе, није више било горе партизана и добровољци су се лагано с песмом спуштали низ падине Кукавице, задовољни што је задатак поред свих тешкоћа извршен. Природно је да је страдао дошло жељно очекивано осуство. Управо беше Туцин дан кад „колоница осустија“ пође ка Лесковцу, да би даљњим путовањима стигла својим кућама, да проведе Рождество Христово. Наде да ће Божић бити лепо проведен биле су, дакле, за кратко време пољуљане, па ипак на крају биле остварене.

Кад се сећамо тих дана из 1941 године, не можемо да заборавимо, немамо довољно речи да опишемо и изразимо своју радост што непосредно после борбе одлазимо својима да причамо и хвалимо се „како беше страшно, а ми смо ипак издржали“. Бећу го лепа дани, који су се кроз непагодност, јадање и јогундук завршавали песмом и оном уобичајеном реченицом: „Како лепо некад беше“.

„ЧУДАН ЈУНАК НА ОВОМЕ СВЕТУ“...

(Наставак са 5-те стране)

Био је то моменат када се он налазио у таквом расположењу да му никаква сила наудити не може, а камо ли један метак из пушке. Није он то рекао у шали него сасвим озбиљно, јер тога момента он је био у своје срцу моћан и самоуверен, а такав сирови човек не зна у тешким моментима да даје објашњења, него најкраћим путем решава тренутне невоље.

Велики је био за нашег Грму и онај фебруарски дан када је први пут имао прилике да види у Ваљеву свога Учитеља. Тада је био са својим друговима пресећан. Нарочито кад га је пратио до Београда. Носио је пушкомитраљез и из воза посматрао лево и десно неће ли се олош усудити да дирне његовог „штићеника“. У Стублинама је било укрштавање возова. Рано пролетње сунце се клонило западу. Пут ници изађоше из вагона, па тако и онај кога је Грмуша чувао. — „Види, види, Бог га гледа, сунце га грије, а ја га чувам. Вала није ми га не може отети. Да лети (мисли на противника) има да га бијем и скинем ка пиле овом бредом“. — говорио је „Грма“.

Видевши га задовољно. Претседник му приђе. Нешто га упита:

— Чувам те!... и хтеде још нешто рећи, али му језик откажа послушност.

Тога момента он је био, осећао се див. И кад је воз кренуо, само што је знао да каже:

— У стању сам да Ваљево корак прекорачим, да скочим са трећег спрата, па да ми ништа не буде.

Мало затим још додаде:

— Ни из топа ме не могу убити. Што! Једну ногу ми откину, имам са овом другом да се борим.

Има још много и много сличних изјава које се многим могу смешне чинити, али које показују и доказују велику снагу духа. Не познаје он реторски стил нити било какве углашености. „Што на уму, то на друму“. Своје мисли изражава слободно и јасно. Без околишања.

Такав је ето, наш друг Грмуша Петар: добар и послушан — добровољац изнад свега.

Љубиша Пајић,

добровољац

К У Л Т У Р А

ТРЕБА РЕВИДИРАТИ ВРЕДНОСТ ЛАЗЕ КОМАРЧИЋА

Смисао за књижевност је, вероватно, чисто једна психолошка поставка, израђена на духовним и физичким моментима живота. Потреба посматрања и дискреције доводи до књижевности. После овог прилаза књижевности, све је остављено личној имгинацији ради обраде мотива, оно што чеки називају надахнућем, а што је у суштини смисао за књижевност.

Као класичан пример из домаће књижевности може нам послужити Лаза Комарчић, писац великог броја приповедака и неколиких романа, новинских чланака и есеја. Све теме које је обрађивао, према личној признању у остављеној аутобиографији, он је претходно проживео, па тек онда ставио на хартију:

„... Као човек јаке опсервације прибирао је у црнобарској мекани непроцењиво градиво за своја будућа литерарна дела. Једном приликом је сам рекао: — Црна Бара је мој универзитет...“

Лаза Комарчић рођен је у Колирицама код Плеваља 9 јануара 1839, а умро је у Београду 9 јануара 1909. Како је од малена био остављен без родитеља, Комарчић је свагда био упућен само на себе. Оно што нам је дао, он је заиста сам створио. Ни један се наш други књижевник овим дојанчицама не може похвалити. Још као дете био је пренет у

Србију, у Ваљево, где је и одрастао. После савршене школе, ступи на терзиски занат и постане одличан терзија. Пошто је имао урођеног смисла за уметност, он пронађе нов начин вежења, т. зв. рељефни-пупчасти-златали вез, и био је много тражен. „На овај вез калфе су се купиле као на неко чудо“.

Међутим, као што је наглашено књига га је привлачила. Он сврши у Београду гимназију и ступи на Лицеј, научи неколико језика (немачки, француски, а из раније је знао турски) и посвети се науци. Нарочито је волео природне науке. У, то некако баш дође и бомбардовање Београда 1862 године.

Као одушевљен патриота он учествује у борбама на барикадама, бива рањен и изгуби прсте са десне руке. Од тада је био присиљен да пише левом руком или стиснутом десном шаком, што га је брзо умарало. Да би могао даље живети, онако сакат није више био за терзиски занат, средстава за студије није имао, напусти за увек редовно школовање и прими се за сеоског учитеља.

На селу је у миру много читао и посматрао. Нарочито се занимао природом па је радо студирао дела Птолемеја, Канта, Њутна, Кеплера, Лалласа, Галилеја и др. Отуда и потиче његово знање космичких закона, па и могућност да касније напише врло занимљиву студијцу »један лист из

живота наше земље«, а после већ и успели фантастични роман »Једна угашена звезда«.

Жива природа и потреба стварања Комарчића гурају даље од систематског рада. Када умре сестрин муж, механиџија у Црној Бари, он ће напустити своје место учитеља у Липама, примити се да води ову механу, и на томе ће послу провести пуне четири године. За то време је писао и поучавао народ.

Његови дописи Каљевићевој Србији, Будућности Уроша Кнежевића, Видовдану, Истоку и Виделу били су за уредништва читава ма ла откровења, па га једног дана позову да прими уредништво самог Видела. Пошто је већ од раније, од 1875 имао у томе нешто искуства, јер је у Крагујевцу издавао лист Збор што га је материјално доста упропастило. Комарчић се радо прими овог посла, па је Видело уређивао све до његовог престанка 1896 године, т. ј. пуних петнаест година.

Паралелно са овим радом, који је трајао све до саме смрти, Комарчић је дао књижевна дела: Драгоцену огрлицу — прича у своје време (1889), Бездушници, роман (1889), Два аманета роман (1893), Један разорен ум (Кант нашег доба) роман (1893), Приповетке Л. Комарчића (1894), Једна угашена звезда — илустрован роман (1901), Претци и потомци, историјске слике из постанка данашње Србије (1901), Присноци роман (1905), Слике и приповетке (1906) и Мученици за слободу роман (1907).

За два дела добио је својевремено највише књижевно признање, награду Академије наука за роман Један разорен ум, а од Чупићеве задужбине за дело Мученици за слободу.

Мада лепог гласа у народу, Комарчић је са критиком пролазио доста рђаво. На његове радове да је мало осврта, и то раније, у почетку његовог стварања више, него после. Ако узмемо две доста позитивне оцене Милана Савића на Комарчићеве романе Два аманета и Један разорен ум, изашле у 176 и 178 свесци Летописа Матице српске, правих приказа и нећемо имати.

Доста, високе награда које је Комарчић однео, речитије говоре од икакве критике, али јавност тражи и за себе гласа! А њега није било. Баш супротно овоме, постојала је тенденција да се Комарчић као књижевник сакрије пред очима света.

Узрок је лежао у његовој вези са Напредном странком, која је тада баш губила све више терена код омладине, затим са тада владајућом династијом, као интиман и лични контакт са Милутином Гарашинином, коме је и посветио једно дело Драгоцену огрлицу, а затим, што је био уредник, тада омраженог код опозиције напредњачког листа Видела.

Нису га нападале само радикалне и либералне присталице, већ и сами млађи напредњаци, лично нерасположени према овом органу и водећим личностима у странци, који ће после коалирати са радикалима.

У вези са овим од интереса је један детаљ у вези овог претезивања.

Већ је наглашено да је Комарчић био прилично начитан и образован човек, мада недовршеног школовања. За то су многи знали, па су га и нападали. Тако, иначе његов лични пријатељ, Паја Маринковић, када је Комарчић публиковао своје дело Једна угашена звезда, објави у Дневнику један чланак, у коме нападаше Лазу Комарчића, како је он смео, као нестручан човек, писати о једној тако деликатној теми, наводећи при томе као аргументе за незнање, што је писац некада био механиџија у Црној Бари.

Књижевник Лаза Комарчић

У истом броју изашла је и духовита карикатура Лазе Комарчића, писца романа, како посматра звездано небо са кафанском налегом за вино. Колико је Маринковић имао право, било је остављено на оцену читалачкој публици, али треба сматрати бар данас, мало даље од оног времена, да је сам напад промашио.

Све ово укупно узевши имало је ипак својих последица: Комарчић је делимично заборављен, са приказом књижевних радова није ушао ни у једну историју књижевности, а Јован Грчић и Павле Поповић, у својим књижевним радовима из ове области, само га спомињу као трудбеника на роману и приповетци.

Први Комарчићев напис о посматрању живота, људског друштва и свега оног околу њега, остао нам је сачуван као епитаф на једном надгробном споменику. Он гласи:

„Путнице стани!... Видиш, и ја сам негда, као и ти сад, ходао по белом свету, „слушао грома, слушао олују“, посматрао величанствено рабање сунца и његов сутонски смирај: у првом гледао слику живота, а у другом слику смрти... И све је то за мене било и прошло, а само је остао овај тужни споменик мога негдашњег бића на свету... Пази, и теби ваља једног дана проћи кроз ове двери божанствених тајни и отићи пред праведни Божји суд са твојим добрим и злим делима!“

Интересантно је, да је Лаза Комарчић, у скоро свим својим будућим књижевним делима задржао овај доследан филозофско-морализаторски став.

Са нејужег, малог, Комарчић посматра све шире хоризонте, па коначно долази и до васионе. Са једног објекта прећи ће на други, из догађаја створиће историју, а у историји ће нам приказати субјекте. Ови ће заиста бити живи, реални, могући, јер их писац слика по сећању, пошто су негде у његовом животу живели, па их је он срео и запамтио. То и даје драж његовим делима.

На крају приказа овог реалистичког писца, који је волео своју уметност изнад свега, и у њој заиста гледао лични успех, без обзира на говор околине, треба подвући још нешто, што је некада у нас заиста била реткост: већи део дела Лазе Комарчића из-

дали су разни издавачи (Академија наука, Библиотека задужбине Илије Коларца, Чупићева задужбина, Српска књижевна задруга), па се стога опет треба упитати, сада с правом, зашто онда заборав који се спремао да покрије Лазу Комарчића?

Зар то сме бити? Зар народ не живи на величини својих предака и снази њиховог духа, без обзира на схватања и мишљења политичке већине? Уметност не сме да зна за границе, не сме знати ни за политичке струје, јер је божанског порекла.

Лаза Комарчић је заслужио да се уздигне изнад мишљења критичког форума свога времена и поново стави пред оцењивачки суд савремене критике.

В. М. Алексијевић

ОСНИВАЊЕ СРПСКЕ КЊИЖЕВНЕ ЗАДРУГЕ

О оснивању Српске књижевне задруге записује 22 марта 1892 године у својим успоменама Милан Ђ. Милићевић: „У згради Академије састали се нас 17 књижевника: ја, Ст. Новаковић, Св. Николајевић, Змај Јовановић, Ј. Ђорђевић, др М. Јовановић, др М. Ј. Батут, Љуба Ковачевић, Пера Ђорђевић, Св. Вуловић, Љ. Јовановић, Живаљевић, Андра Гавриловић, Живан Живановић, Љуба Стојановић, те склописмо друштво Задругу за издавање књига и ширење истих по народу.“

Правила склопише Новаковић, Живановић, Живаљевић и А. Гавриловић.“

ЛИСТ БЕЗ УРЕДНИКА

Године 1865 издао је Јован Јовановић-Змај заједно са Ђорђем Рајковићем шаљиви календар „Преклапао“.

Изгледа да ниједан није хтео примити на себе одговорност пред јавношћу, јер је у наслову календара стојало написано: „Нит' питајте, ко уређује ни ко издаје, већ само купујте па читајте!“

СРПСКА ЖЕТВА

И ове године, баш у ове дане настала је и отпочела жетва, по старом закону: шта је ко сејао то ће и жњети.

А Срби су, и поред тешких прилика, својски орали и сејали, па сад и својски жању, да по долинама и падинама пада сноп за снопом у челичним одсјајима бритких коса.

Жетва за хлеб насушни у пуном је јеку.

Златно жито као одојчад повија се по бронзаним мишицама и сељанке, све је у блеску као да се по сунцу гази.

Јер дани жетве, дани су пуног изједначења сунчаног злата оног горе и зрнастог злата овог доле.

Српска жетва и у најтежим животним приликама обавља се уз питоме жетвене песме — тај триумф љубави и захвалности према земљи — црници.

Јер кад златни сноп обилно пада нема јада.

Јован Дучић као лирски песник

Сва снага лирског услона и сва шапутања душе и срца дата су код Дучића адекватно њиховим збивањима, њиховом унутрашњем нагону, одушевљено и са пуно лирике. Тај наш највећи лирски песник показао је колико је снажна наша раса, колико су јака осећања типичног динарца и са колико уметничке снаге наш тип успева да се изједначи са најкласичнијим писцима, са највећим лирским песницима и еминентним духовима светске књижевности.

Његово песничко дело јединствено по своме изразу и својој обради долази у ред најбољих примерака светске лирике. Његове теме, које су увек само песничке са ретком обрадом, пуне су нежних и топлих осећања. Све је код њега идеализовано. Кад је реч о Дучићевим форми, треба подвући да је она увек на висини Дучића-песника:

У зеленој јасној помрчини грања, ту наћем самоћу, у ћутању вечном, бледу, покрај реке, ту седи и огледа лице у модрилу речном.

Он је песник љубави, али не њен заводник са непосредним изливима једног Шантића, него њен анализатор до њених детаља. Свеопшти бол, јад и тугу срца у најлепшем нијансирању дао је Дучић ефикасно. Он је до танчина расчланио, разумео, схватио и пренео на хартију, сва ситна и крупна осећања човечије душе и срца.

Он није обичан сликар, него стваран познавалац целокупног унутрашњег људског нагона, све људске сложености. Код њега је песнички изражај добио и свој философски смисао, али он није никада изражен на штету лирског излива.

Контемплација је код њега на високом степену, али је лирика њен битни изражајни смисао и форма; тако да кад читамо Дучићеве песме, ми осећамо да је пред нама не само велики песник, него и филозоф, чија је мисао кристална, непосредна и ника у дочараном оквиру великог лирског песника.

Читајући Дучића ми имамо утисак као да гледамо неку еминентну галерију слика, где су нам сви: цртежи, акварели, портрети, дуборези и друго подједнако успели и драги. Све је код њега душа, дах. Свака песма за себе је пуна ризица лепоте и живота. Филозофија у лирици. Мисао у дивној чахури душе: Очи су ти за то да оплоде звуке и глас да молитву у срцима

роду; сав покрет изгледа замах твоје руке; ти сјаш у стварима као дах у води.

(Песма љубави)

Дучић се сигурно неће свидети онима који у песми желе непосредан и блештав ефекат; где бомбаст израз делује директно. Он је сав студија, најсуптилније нијансирање душе и ствари, кроз које говори жива реч у времену. Дучић је знао да транспонује природу и најлепше облике и да свакој ствари у њој да животни жиг:

На водама лежи крв' вечерњег сунца, диже се, хлади и мрзне полако.

(Далмација)

Извесно кинџошење, усиљено тражење речи за бујан и пун израз, није сметало овом песнику да да савршен оквир и слику. Све је ту одмерено као шаре различитог мермера на монументалној палати.

Карактеристично је, да Дучић, када говори о природи, свугде уноси себе као лице које саображава пуном штигунгу песме: Сам, крај мирне воде, у ноћи ја стојим, ко потоњи човек. Земљом према мени лежи моја сенка. Ја се ноћас бојим себе и ја стрепим, сам од своје сени.

(Јабланови)

Ако је тачно да се по љубавним песмама увек мери дубина и снага осећања једног песника, онда је несумњиво, да је Дучић редак песник. Љубав је код њега приказана са свима њеним детаљима, са свима доживљајима једног великог љубавника који је успео, да сва осећања транспонује у јединствене лирске песме:

О, љубљена жено, силнија од мене ти струјиш коз моје вене у све доба.

(Моја љубав)

Његове савршене анализе осећања и сам избор најлепших момената у једном осећању, увек су срећно наћена у његовим многобројним песмама:

Је ли ово жена коју љубим, збиља?

Или сен, на проласку преко мога пута, тумарање мисли без свести и циља и све дело једног болнога минутца.

(Љубав)

или, како је то јединствено изражено у овим Дучићевим стиховима:

Како мало треба да се буде сретан и сто пута мање да се вечно пати.

(Рефрен)

Живот је за њега једно вечито смењивање; стална промена стања; пун самих растањака и нових виђења и сваки нови доживљај као нешто јединствено и тек рођено:

И крај друге жене ја ћу да се надам, и да своје срце расипам и губим, и опет мислећи да први пут страдам, и први пут желим и први пут љубим.

(Екстаза)

Код Дучића доминирају три главне теме: природа, човек и жена. Овом последњем проблему, проблему жене он је посветио највећи део својих стихова, кроз које је, несумњиво, успео да изрази жену. И, ми, захваљујући Дучићу, имамо данас у нашој лирици идеално извајане стихове о лепој жени. Кроз његове стихове свуда се одражава само лепота; и, он је, изгледа, рођен, да буде само њен песник са пуно изражајне моћи.

У својој јединственој песми „Сунце, он каже: „Ствари имају само онај изглед који им да наша душа.“ И, заиста, „нико у нашој књижевности није одуховио природу као Дучић.“

Он је волео висине, незнане светле просторе, један виши, свеглији живот — идеализацију живота и свега у природи и најзад смрт у сјајном и сунчаном кругу:

Летети, летети, летети високо, незнаном простору као старом другу, витлати се као омађијан соко и умрети, сјајан, у сунчаном кругу.

Али, тај Дучић, иако велики песник није, изгледа, имао времена да пише стихове својој родној грудни, своје крају. Али, какогод се то тумачило, ми од њега нисмо добили тек само пар песама те врсте. И тај мали број стихова посвећених отаџбини блеште сјајем Дучића, његовом великом снагом духа, његовом филозофијом:

Јер су два близнца на свет што си дава мученик и херој, кап сузе и крви.

(Аве Србија)

Својој ужој отаџбини, својој кршној Херцеговини, чији је он издањак, дао је ове есенцијелне стихове:

Знаће да је само она земља светла, где никад још није пала суза срама; где су деца на мач име оца метла што живи у химни и у молитвама.

(Херцеговина)

Његова версификација је универзална. Његов стил сјајан. Снага изражаја велика. Укус префинен. Форма јединствена. Зато је он и успео да у нашој лирици да највећи број антологијских песама, где је и мисао и осећање на завидној висини. Богатство метафора задивљује.

Ово је само један блед осврт на целокупно дело Дучића песника. За једну детаљнију анализу његових песама и најкарактеристичнијих момената у њима потребан би био много шири простор.

Дучић ће, несумњиво, за сав наш интелектуални свет остати најомиљенији и најчитанији наш песник.

ДАНИЛО ЧУТУРИЛО

С. БОГОЈЕВИЋ:
АКТ

КАКО ЈЕ УМИРАО БРАНКО

Бранко Радичевић је романтичар личност, и као књижевник и као човек. Његов живот је одавно постао захвална тема за обраду драме или романа са осећајним перипетијама и заиста дирљивим завршетком. До сада је у нашој књижевности само Милош Црњански покушао да оцрта ванредну личност младог Бранка у својој драмској слици у стиху „Маска“. Углавном сада све још стоји у историској грањи, која чека свога обрађивача.

О самим претсмртним данима и часовима Бранка Радичевића имамо један детаљан извештај од савременика Лазара Захаријевића, доцнијег адвоката панчевачког, иначе нешто млађег Бранковог друга.

„Већ 1852 године под јесен, прича Захаријевић, опајало се на Бранку, да опада и вене. Румени његови образи и усне почеше бледити, јабучице гола кост, очи почеше упадати, а глас већ промукнут. Онај шаљиви, несташни Бранко, сад је сетан, ћутљив. Не пуши више, него само држи непрестано пола вирџиније у зуби.

Бранко је пред вече долазио у град, у славенску кафану „Герловићеву“, и ту је проводио неко време у друштву са Даничићем и Натошевићем.

Колико сам ја Бранка поштовао још као мали гимназиста у Карловцима, толико је он мене сад заволео и самном се тикао.

Бранка и Даничића ради долазио је у ту кафану и лекар Коста Вујић, син проте Вујића из Београда. И Бранко и Даничић били су веома здружени са Вујићем. Кад би били у новчаној неприлици, а то је често бивало, увек би Вујић малим зајмом протрчао у помоћ Бранку и Даничићу.

Вујић је био државни питомац, а и отац му је лепу припомоћ давао, те је по штедљивости својој увек био при новцу. Бранко га је прозвао „протом“ те му је тај надевак остао.

Једног јесењег вечера 1852 г. не наћем ни Бранка, ни Даничи-

ћа, ни Натошевића, ни Вујића у славенској кафани, него дознам, да су се сви преселили у једну кафану у предградију Алзеру, јер је Бранку тешко долазити у град на вечерњи састанак. Та је кафана била на гласију према Алзеру и Маријахилфу.

Преселим се и ја у ту кафану. Ако смо и знали, да су Бранку дани избројани, и ако смо стога сви били тужни гледајући сетног Бранка, опет смо по договору морали сви да збијемо шалу пред Бранком.

Онај увек замишљени Даничић пристајао је с нама у шалу, и више пута би се грохотом смејао. Бранко је слушао само, али усне размишљао није. Био је већ на крај срца и прек. Но што Бранку не би смео нико рећи.

После неког времена изостаде Бранко из те кафане, пао је у постељу.

Гад сам га у стану посећивао, како сам кад доспевао, али је „Прота“ једини био, који тако рећи од Бранка ни избивао није.

Бранко је био снажан момак, те га ни бољетица не моглаше тако брзо смаћи.

„Проти“ је већ дуго било Бранка неговати.

Тужио се и јадиковао, да је већ малаксао, да веома заостаје у науци а поврх тога, да псовке и увреде нервознога Бранка даље сносити не може, али га при свем том не може напустити, него се решио да замоли професора који је Бранка лечио да га у болницу смести.

Професор је по томе при првој посети критиковао Бранков стан ваздух, негу итд. и изјавио му је, да у том стану, и поред те недовољне неге оздравити не може, него мора прећи у општу болницу, где је он већ за њега наредио засебну собу и постељу.

Ту професорову наредбу прими Бранко, и одвезе се још тог дана у општу болницу, у одељење тако звано „Драј Гулден Шток“ где је имао засебну собу и постељу.

(Наставак на 9-тој страни)

На дан ойрошњаја 3 јуна 1944 године

Збогом, љубави моја, и пријатељу мој, можда те никада више нећу срести...
Преданном је туга, бол и дана безброј у којима ће паук живота мрачне мреже плести...

Збогом, и никада више не питај за мене...
Никада се не сећај минутих дана...
Јер ће ти у тим часовима замутило зене сузе вреле и понићи ће нова рана...

Ако не преживим ове тужне и мутне дане,
Хоћу да ти кажем последње своје речи...
Пишем их у грчу... док суза крвава не кане...
и док ме очај стравично не спречи...

Волела сам те као Божанство природе моћне...
Волела сам те као раћање сунца у јутра врела.
Волела сам те као страст мутну у часове ноћне која луда ко оркан крши уздрхтала тела...

Волела сам те, па ипак идем супротним путем...
Одлазим, јер то је судбина моја и твоја...
Идем са тамном, крвавом, неболном раном љутом одлазим без нада, без снова, без мира и спокоја...

Збогом љубави моја, пријатељу мој, можда те никада више нећу срести;
преданном је туга, бол и дана безброј у којима ће паук живота тамне мреже плести...

ЗОРА ТОПАЛОВИЋ

ПОВОДОМ 40-ГОДИШЊИЦЕ РАДА ДЕСАНКЕ БОРЂЕВИЋ НА ПОЗОРИШНОЈ УМЕТНОСТИ

„Бечлија у харему“, „Моја жена нема шика“, „Силом милионар“, „Пут у пустињу Гоби“ итд. Од ајнактера дала је: „Тражи се дружбеница“, „Шоња“, „Бисерна огрлица“, „Теткино настрадање“, „Пресело му“, „На трећем спрату“, „Теремтете“ и др.

Она се радо сећа старих блиставих дана када је својим гласом и својом појавом пленила срца у публике. У малој канцеларији Позоришта удружења глумца, где врши дужност секретара, мада претрпана пословима, марљиво ради на једној новој ствари. То је опет комедија у три чина, а зове се „Амор и комп.“, према истоименом француском роману.

Окружена драмским делима и романима страних писаца, Десанка Борђевић пише и не знајући последње странице свога, тако чудног и богатог романа, и ствара и даље са пуно грозничавости још и данас, када се навршава четрдесет година од дана када је први пут жртвовала свој живот позоришној уметности.

В. М. А.

КАКО ЈЕ БРАНКО УМИРАО

(Наставак са 8-ме стране)

Сад се „Прота“ обрати на нас, Бранкове пријатеље, с питањем, ко би се примио тога, да код Бранка у вече до 10 сати посети?

Биће нас, који ћемо Бранка дању обилазити, али вечерњу тишину неће моћи Бранко у самоћи поднети.

Ја и мелик Миша Небригић одмах смо примили ту дужност, и почели са „Протом“ неизменце бдити код Бранко до 10 сати ноћу, а и даље.

Оног вечера, кад је Бранко умро бдио је код Бранка „Прота“. О том вечеру нам је овако причао:

„Ја сам седио близу Бранка, који је мени окренут био, и हा-скао сам му о неким смешним стварима. Бранко ме је чешће погледао, али усне размицао ни-

је нити је што проговорио. Учини ми се на једаред да је заспао, те ућутим и ја и у тој тишини задремамо. На то ће Бранко промукнуто рећи: „Иди, „Прото“, кући, хоћу да спавам.“ То је било око 1/29 сати.

„Пођем кући, а послужитељски препоручим, да припази Бранка, и ако што нужно буде, да одмах дође по мене.“ „Прота“ је близу болнице становао.

„Пре десет сати кад сам мислио да легнем, дође ми Бранкова послужавка и донесе вест, да је Бранко, умро.

„Отрчим тамо, турим руку под јастук, где је Бранко своје новце држао и извадим 140 и неколико форинти сребра.“

А послужитељка Бранкова овако нам је испричала Бранкову смрт.

„По одласку Г. Вујића (Проте) ја сам одшкринула врата од собе, и седла сам код врата ослушкујући покашљивање и одисај г. Радичевића. Приближавала сам му се на прстима неколико пута, он је спавао.

Око 1/210 зазвони, и ја уђем у собу и запитам га, шта жели. „Помозите ми, рече, да се дувару окренем.“ Учиним по жељи и покријем га, а он ће ми рећи на то: „Лебен Зи вол!“

Ја се удалим и продужим даље своје ослушкивање, но почем нисам дуго могла да чујем нити дисање његово, нити покашљивање, уђем опет на прстима у собу, приближим се његовој постели, лагано метнем руку на чело му, и осетим да је ладно. Даље поћем руком, и уво ближе приклоним, госп. Радичевић био је мртав.“

Као што сам онда слушао: окретањем Бранковим на другу страну убрзана му је била смрт.

За истину овога што сам о Бранковој смрти саопштио, примам одговорност пред Богом и пред људма, зато и изјављујем, да није истина оно, што је Вукова кћи, Мина, о Бранковој смрти саопштила.

За дивно чудо! На скоро после Бранкове смрти разболео се од сушнице мелик Миша Небригић, један од нас тројице Бранкових стражара, склони се у Пизу и ту умре. Други стражар мелик Коста Вујић „Прота“ умре мало доцније у Београду од исте бољетине.“

Јим савезником и пријатељем, народа који је за њихов рачун ушао у један рат у коме он није имао шта да добије, а знало се унапред да ће га изгубити, народа, који већ три године, слушајући њихове поруке, дао је већи данак у крви него што су њихове многољудне милионске земље до сада дале жртава.

Док је света и века остаје у незаборавној успомени српског народа овај крвави београдски Ускрс, овај страшни злочин бомбардовања једног отвореног града под срамним изговором уништавања „војних објеката“. Овакво терористичко бомбардовање Београда не може се оправдати никаквим војно-стратешким разлозима, јер и да је цео Београд до последњег дома био срушен, поравњен са земљом, да је изгинуло све његово становништво, до последњег одојчета у колевци, опет свршетак рата не би био ни за тренут убрзан нити би његов исход за длаку био измењен.

Зато у име вечне правде и морала српски народ, апелујући на савест целог културног човечанства, верује да ће Бог казнити кривце за овај злочин, који ће остати забележен као ругло XX века у аналима човечанства.

Књига КРВАВИ БЕОГРАДСКИ УСКРС добија се код ПРЕСЕ А. Д. Влајковићева ул. бр. 8 — у претплати 100 динара као и код свих продаваца новина и књижара.

Новач се шаље унапред на чек, рачун бр. 61.136 са ознаком за књигу о бомбардовању.

Београдски крвави Ускрс

Ових дана изашла је из штампе књига под горњим насловом, која садржи око 60 фотографија о терористичком бомбардовању Београда од стране Британо-американаца. Књига је непобитан докуменат ваздушног терора Британо-американаца и треба да прикаже иностранству каквим се мегодама служе Британо-американци у „ослобођавању“ својих „савезника“. Доносимо један део предговора који приказује значај и сврху овога документа.

Предајемо светској јавности, целом културном човечанству у име српског народа ову црну књигу непобитних докумената о ваздушном терору Британо-Американаца, који је извршен над престоним градом Србије првог и другог дана православног Ускрса, 16 и 17 априла 1944 године, под изговором да се бомбардују „војни објекти“.

Могли бисмо пустити у свет без иједне речи протеста и револта овај неми филм смрти и ужаса, ове призоре пустоши и уништења да сами говоре веродостојношћу чињеница о страшном злочину извршеном над Београдом.

Ове порушене хумане и социјалне установе, ови уништени домови породичног мира и среће, са унакаженим и безобличним лешевима, јесу једно трагично сведочанство о лицемерству Британо-Американаца, који

су цинички јавили преко радиона свету и својим народима да су „бомбардовани војни објекти у Београду“.

Српски народ на основу ових непобитних докумената свој крик бола и огорчења, упућен савести целог културног човечанства, претвара у оптужбу противу данашњих управљача Енглеске и Америке због њиховог варварског и нечовечног начина ратовања противу деце и жена, противу мирног становништва једне окупиране земље, која је одавно избачена из ратног строја и паћенички сноси последице свога ратног пораза.

Очекујемо и тражимо најстрожију моралну осуду и примену свију санкција противу виновника овог незапамћеног злочина над једним малим, напаћеним народом од стране великих и моћних сила света, које у безобзирној борби за победу својих себичних империјалних циљева без милости приносе на жртву цео један народ.

БЕОГРАДСКИ КРВАВИ УСКРС

Докладници
о Британо-
американском
бомбардовању
Београда

Прва страна књиге о бомбардовању Београда која је скоро изашла из штампе

Прва страна књиге о бомбардовању Београда која је скоро изашла из штампе

Живот пише романе, а ови опет откривају у њима непознате историје. То је свакидашња појава. Ако се завири у сваку кућу видиће се готово исти случај. Негде је роман већи, негде мањи, али он постоји. Тако је имала и свој животни роман уметница Десанка Борђевић, некада тако слављена и обожавана на позоришној сцени, а данас поновита искључиво по свом књижевном раду.

Рођена у познатој трговачкој кући Борђевића, чија је радња некада доминирала београдском чаршијом под фирмом „Терзиџић и Борђевић“, чији је опет предак чувени Таса Николић-Терзиџа још за времена кнеза Милоша, као устабаша имо видну улогу у животу народа, Борђевићка је завршила седам разреда гимназије у Београду.

Редовно школовање је после продужила у Бечу, у институту „Нотр Дам д Сион“, студирајући посебно језике и музику — певање. У својој двадесетој години удаје се за нашег тада конзула у Будим-Пешти, Миливоја Барјактаревића и улази у т.зв. велики свет, где је одмах освојила све симпатије.

Али, као што је већ наглашено, судбина пише романе, а овај је овде тек био добио свој увод. Осечајући недољиву склоност према позоришној сцени, Борђевићка напушта мужа, свој дотадашњи живот и друштво и отпочиње бриљантну каријеру на главној београдској сцени.

Први пут се појавила у улози Кресте поштарке у оперети „Пти чар“. Успех је био изванредан. Карте су биле распродате за читаву недељу дана унапред. После долазе њене остале успешне креације: „Мамзел Нитуш“, „На уранку“ од Биничког, који је за њу посебно писао улогу, „Двадесет година из живота једне глумице“, „Биљан и оморика“, „Кћи пчковније“ итд.

Жељна освајања света, напушта прву српску сцену и ступа

у познату оперету Жарка Савића. Нове улоге је уздижу и упознају широм нашег народа! Ту су сада: „Барон Тренк“, „Циганин барон“, „Мамзел Нитуш“ у новој опреми по њеној замисли, „Доларска принцеза“, „Јесењи маневар“, „Плави миш“, „Корали и комп.“ и готово цео француски оперетски репертоар на нашој сцени, некада дат у режији Бранислава Нушића нашег познатог комедиографа.

Али изненада долази до прелома у личној изградњи ових улога и из непознатих разлога, она мења свој фах оперетске глумице и кокоте, па прелази на чисту драму.

Сада је члан труппе Ђокице Протића, а после Рудолфа Млинарића и игра у делима: „Хасан-Агиница“, „Смрт мајке Југовића“, „Сумњиво лице“, „Народни посланик“ и др. Дакле, чисто национални репертоар.

Не би требало сматрати да је таленат Десанке Борђевић опао, самим овим повлачењем. То би било погрешно. Он се још у трупи Жарка Савића, а нарочито у оној Рудолфа Млинарића, испољава у раду на конструкцији позоришних дела.

Још од прве појаве на сцени с правом је сматрана за једну од најобразованијих глумица. То своје преимућство она сада обилно користи и све се више посвећује стварању т.зв. мале сцене за лакшу забаву, коју су неговале наше путујуће труппе, затим „Мало позориште“ Бране Цветковића, а у данашње време Душана Животића.

У овом обилном и корисном послу, преводени и драматизујући поједина дела, Борђевићка, као књижевница, пружила нам је готово незапажена од јавности преко осамдесет дела из области драмске уметности. Преводила је махом са француског, али и са немачког. Од познатијих ствари треба навести само неке: „Госпођица моја мама“, „Забушанти“, „Оскарсов свадбени пут“, „Претседничкиња“, „Златно руно“, „Корали и комп.“,

О М Л А Д И Н С К И С Т У П Ц И

Шта треба да знамо о српској сеоској омладини

Данашње смене и огромна светска хрвања у својим крајњим резултатима своде се углавном на борбу за лепшу будућност, за бољи и срећнији живот данашње омладине. Код нас Срба наступила је такође борба за обезбеђење боље будућности и достојног места на скали политичке и духовне зрелости народа, за наш српски народ као целину.

Омладина у тој борби предњачи. Она и речју и делом доказује да је наш народ онај стари, вековни борбени прекаљен и очеличен народ, да њега не може ништа завести, а још мање уништити. У оваквим моментима мора се посветити што већа пажња омладини, излазити у сусрет њеним тежњама и идеалима и оправдавати њене поступке, ако су ови за оправдавати њене поступке ако су ови за оправдавање. Али исто морају се отклонити и сви узроци и разлози, који спречавају омладину да у њеном стваралаштву дође до свог пуног изражаја.

Наша сеоска омладина је на самим вредима српске народне енергије и духовне величине, а изграђена је и очеличена вековним искуством самог народа. Она, као први и једини пример

расне ведрине, расне силине, снаге српског народа, далеко је била од свих друштвених зараза и политичко-партијског тактизирања. Не зато што је била неука, неупућена, већ много више због тога што то није хтео народ и што би то судбоносно утицало на опстанак народа.

Родољубива је српска омладина. Много више и много правилније него што то већина мисли. Треба само видети сеоског омладинца како изговара реч Отаџбина, са каквим се, пак, поносно назива Србином, какво га одушевљење обузме кад пева националне песме. Он има своје претставе о св. Сави, своје особито мишљење о националним херојима, о Марку и Милошу, о Кнезу Лазару и Карађорђу.

Све те претставе, иако неодређене и неискристализоване ипак се своде и код њега на свој одређени правац, наиме да је то, да су ти Срби оно што нас чини Србима, оно што нам је дало и уздигло име Србиново. Потребно је само сеоског омладинца упутити у суштину српске трагичне прошлости и срп-

ске вековне славе, како би његово родољубље имало што тврђу и реалнију подлогу.

Даље, српска сеоска омладина има и ту предност што је она увек и свагда искрено побожна,

Вечно изражење

Да ли ми знаш рећи душо мила
Чије су то руке гилке
Извезе ноћас чипке
На проплавцима и брезама голим
Које толико волим.

И да ли знаш чија су то крила
Тако нехарна била
Те су ми сву ноћ односила снеге
У неке чудне пределе
И зашто и куда области плове
Ко наше чежње избједеле.

И да ли знаш где се то налазе
Та сунца која никад не залазе
Где су та поднебља и тишине
Долова

О којима вечно сневамо
И шта је смисао великих болова
О којима вечно певамо.

Баваниште 1944.

МИЛЕ БИСКУПЉАНИН

искрено религиозна. Њен српски морал њена српска етичка схватања црљени су из вековних традиција самог народа и његове природне тежње за чистим и исправним животом, за животом коме су главна подлога чојство и јунаштво, а главни циљ и идеал вечност и „царство небеско“.

Редак је сеоски омладинца који је задовољен безбожничким духом. Ширина његових српских њива, чар и лепота како живописних брегова и планина тако и кршевитог и стерилног горија српског све је то чинило да се у души српског сеоског омладинца, по традицији његових славних предака, уреже и тубока побожност, као прва и основна одлика српског духа.

Из свега тога излази да наша сеоска омладина треба да претставља фактор с којим се у данашње доба мора да рачуна. Да је она, по својим основним одликама, и јасноснији и најизразитији претставник народне воље, народне физичке и духовне енергије. Стога њеном васпитању, подизању и удруживању треба да се посвети најпотпунија пажња, како би се

њена витална снага до потпуности искористила за нова стваралачка прегнута српског народа у будућности.

Добровоје В. Недељковић
уч. VII разр. Мушке гимн.
у Ваљеву.

БАЦИ НАЈСТАРИЈЕ СРПСКЕ ГИМНАЗИЈЕ

Кроз најстарију српску гимназију, у Сремским Карловцима, прошли су до краја или само делимично: Павле Соларић, патријарх Јосиф Рајачић, војвода Стеван Шупљикац, Сима Милутиновић-Сарајлија, Јован Стерија Поповић, Јован Хаџић, Платон Атанасковић, Јован Суботић, Милован Видаковић, Бранко Радичевић, Димитрије Давидовић, Димитрије Фрншић, Теодор Павловић, Ђорђе Малетић, Коста Иларијон и Димитрије Руварац, Милорад Шапчанин, Мита Ракић (отац песника Ракића), Ђорђе Нагошевић, Ђорђе Поповић-Даничар, Јован Живановић, др Милан Јовановић-Батут и др.

МАЛИ ОГЛАСИ

СВАКА РЕЧ ДИН. 8.—
ДРЖАВНА ТАКСА
ДИН. 5.—

ИЗГУБИО САМ ЛИЧНУ КАРТУ и путну објаву на име Милана Влајића, глумца из Аранђеловца издату од градског начелства у Аранђеловцу. Овим оглашујем за неважећу Милан Влајић, глумца. 250 3—3

ОДРИЧЕМ СЕ моје жене Миленке Милићевић — Радаковић и повешћу бракоразводног парница. Све начињене дугове на моје име не признајем. Стаменка Милићевић. 251 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу Бранко Михајловић. 252 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добијену из општине доње сабанта срез гужански изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Милијана Петровић. 253 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену од престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Десанка Димитријевић. 254 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 9285 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Радоња Лалић. 255 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Драга Петровић. 256 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Добрила Вараклић. 257 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 12106 издату из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Душанка Бановић. 258 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 368 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Светолик Асичић. 259 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Србољуб Миловановић. 260 3—3

ВОЈИ РИСТИЋУ, БРАТИСЛАВА, Мајка, Гроздана, Роса и Мома код куће живи. 264 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ и полицијску пријаву добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем их за неважеће. Божана Ђорђевић. 261 3—3

СВЕДОЧАНСТВО свршеног III разреда основне школе број 130 — 28 XI 1934 изгубљено. Оглашавам за неважеће. Живорад Марковић, Шљивовац. 262 3—3

ИЗГУБЉЕНО СВЕДОЧАНСТВО IV разреда, издато од оск школе „Митрополит Милентије“ у Крагујевцу, оглашавам неважећим — Ристић Ж Леонора, кројачица из Крагујевца. 263 3—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем је за неважећу. Бојислава Илић. 268 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миленко Симоновић. 244 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 3669 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. жарко Радојевић. 240 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Слободан Радошевић. 249 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 10502 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миодраг Миладиновић. 241 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 139 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Милисав Милановић. 247 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 2062 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Миленко Војиновић. 243 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ број 1368 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Живојин Ђорђевић. 267 3—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Бранислав Петровић. 245 2—3

СВОЈУ ЛИЧНУ КАРТУ број 172085, која гласи на име Боривоја И. Бабића, изгубио сам и исту оглашујем за неважећу. Боривоје И. Бабић, Његошева 69/II, Београд.

ЛИЧНУ КАРТУ број 2510, дуванску књижицу број 368 добивене из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем за неважеће. Живадин Обрадовић. 248 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Радмила Јевтић. 265 2—3

ДУВАНСКУ КЊИЖИЦУ бр. 1084-43 добивену из престојништва градске полиције у Крагујевцу изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Драгутин Вукомировић. 246 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ добивену из престојништва полиције у Крагујевцу изгубила сам. Оглашујем за неважећу. Викторије Конгрец. 239 2—3

ЛИЧНУ КАРТУ број 219 добивену из среза Крагујевачког и новчаник са 3.350 дин. изгубио сам. Оглашујем је за неважећу. Ко донесе новчаник новац опраштам. Драгомир Васојевић, Село Доња Собонта. 242 2—3

Државна
КЛАСНА ЛУТРИЈА

Извлачење бројева и добитака III класе 9 кола срећака вршиће се од 8 до 28 јула о. г.

У овом извлачењу биће извучено 13.000 бројева у вредности

ОД ДИНАРА 26,668.000.—
са две премије од Дин. 1.000.000.— и од Дин. 500.000.— и са већим бројем већих и мањих згодитака.

Срећке III класе 9 кола могу се набавити код овлашћених продаваца срећака и код потпродаваца.

ВЕЛЕТРГОВИНА ВИНОМ и РАНИЈОМ
„ХАЈДУК ВЕЉКОВА КУЛА“
Јездимира С. Шарића
производња ликера, коњака и рума
БЕОГРАД Нр. Марије 89 Тел. 22-912

В
А
В
А
Y
A
E
R

Вајер-ов крст
ПРОТИВ БОЛОВА

Историја човека је историја бола. Незмерне су патње људе назване болестима, епидемијама и равама. Данас је међутим човек победио бол! Модерној немачкој науци пошло је за рком да болу успешно стане на пут. Њена средства васу предвиђена само за мале свагдашње болове. Ово знају најбоље они, који се у сна наркозе подвргавају тежким операцијама које протичу без бола. Лекови који предјаче и утврду пут на подручју сузбијања бола носе

• Вајер-ов крст.

ОГЛАС РЕГ. А БР 19874 ОД 14-ХИ-1943

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

